

HAPPINESS
LOOKS
GORGEOUS
ON YOU

Att arbeta med unga nyanlända

Tio projektexempel som kompletterar skriften *Unga vill och kan i nytt land*.

temaunga.se
TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET

FÖRORD

Temagruppen Unga i arbetslivet är ett nationellt projekt som drivs av Myndigheten för Ungdoms- och civilsamhällsfrågor och finansieras av Europeiska socialfonden (ESF). Temagruppen delfinansieras av Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket, Försäkringskassan, Skolverket, Nordens välfärdscenter, Kronofogden, Sveriges kommuner och landsting och arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen.

Den här skriften har tagits fram av Ylva Bodén som är utredare vid Temagruppen Unga i arbetslivet.

I skriften finns beskrivningar av tio ESF-finansierade projekt och delprojekt som har eller har haft unga nyanlända i sin verksamhet. Det är vår förhoppning att beskrivningarna ska kunna inspirera andra projekt till att utveckla verksamheten. Vi hoppas också att personal som möter nyanlända ungdomar inom ordinarie verksamheter ska få en fördjupad förståelse för de kan arbeta för att stödja ungdomarna i skolan och i övergången mellan skola och arbetsliv.

Fredrik Wikström

Projektledare för Temagruppen Unga i arbetslivet

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) 2017

Projektledare: Fredrik Wikström

Distribution: MUCF Box 17801, 118 94 Stockholm

Tfn 08-566 219 00

E-post: temagruppen@mucf.se

Webbplats: www.temaunga.se

Facebook: www.facebook.com/temaungaiarbetslivet

INNEHÅLL

INLEDNING	5
1 Programområde 2	6
Plug in 2.0.....	6
Plug in 2.0 på Mörsils skola i Åre kommun	8
Plug in 2.0 Realize Vännäs.....	11
Plug in 2.0 på Gymnasieenheten i Burlöv kommun	15
Plug in 2.0 Realize Umeå gymnasium	18
Plug in 2.0 i Bromölla	21
2 Programområde 3	25
Blekinges Unga Lyfter 2.0.....	25
Navigatorcentrum i Olofström.....	27
Navigatorcentrum i Sölvesborg.....	30
Lobben 2	32
Lobben 2 i Östersund	34
Boost by FC Rosengård II.....	37
Boost by Rosengård II i Malmö	38
Ung Framtid etapp 2	41
Ung Framtid i Strömsund	42

INLEDNING

Den här publikationen är ett komplement till skriften *Unga vill och kan i nytt land*. Den är en dokumentation av de tio studiebesök som Temagruppen Unga i arbetslivet (Temagruppen) gjorde under arbetet med skriften. Under varje studiebesök har vi intervjuat 2-3 projektdeltagare, exempelvis projektledare, coacher eller speciallärare.

De studerade projekten och delprojekten är ungdomsprojekt som fått finansiering av Europeiska Socialfonden (ESF) inom ramen för programområdena 2 och 3 (särskilda målen 2.2 och 3.1)¹. De är utvalda på grund av att de hade nyanlända ungdomar² inskrivna under våren 2016.

Syftet med projektbeskrivningarna är att visa hur projekt med olika inriktningar och förutsättningar arbetar med nyanlända ungdomar i sin verksamhet och att inspirera fler till utveckling av både projekt och ordinarie verksamheter.

Projektbeskrivningarna är grupperade efter programområde. De projekt som beskrivs i denna publikation är:

Programområde 2, särskilt delmål 2.2:

- Plug in 2.0 på grundskolan i Mörsil
- Plug in 2.0 på introduktionsprogrammet i Vännäs
- Plug in 2.0 på vård- och omsorgsprogrammet i Umeå
- Plug in 2.0 på ungdomscentret i Bromölla
- Plug in 2.0 på introduktionsprogrammet i Burlöv

Programområde 3, särskilt delmål 3.1:

- Blekinges Unga Lyfter 2.0 på Navigatorcentrum i Olofström
- Blekinges Unga Lyfter 2.0 på Navigatorcentrum i Sölvesborg
- Boost by FC Rosengård II i Malmö
- Lobben 2 i Östersund
- Ung Framtid i Strömsund

¹ För beskrivningar av målen och ESF:s programområden se www.esf.se/Vara-fonder

² Utrikesfödda ungdomar 15-24 år som fått uppehållstillstånd de senaste fem åren samt flyktingar.

1. PROGRAMOMRÅDE 2

I programområde 2 har vi besökt fem delprojekt av det nationella projektet Plug in 2.0.

PLUG IN 2.0

Projekt	Plug in 2.0
ESF-region	Nationellt
Programområde/särskilt mål	2.2
Startdatum	Mars 2015
ESF-stöd totalt	103 MSEK
Medfinansiering via ersättning till deltagare	Nej
Totalt antal inskrivna deltagare fram till november 2016 (slutmål)	1600 (3000)
Status för arbetet med nyanlända	Pågår

Plug in 2.0 är ett nationellt projekt som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i samverkan med åtta regioner. Drygt 60 av Sveriges 290 kommuner deltar med en eller flera ”verkstäder” (ung. lokala delprojekt). I slutet av oktober 2016 hade ett sextiotal verkstäder startats sedan projektets början.

Plug in 2.0 är en direkt fortsättning på det Plug in-projekt som SKL drev med stöd från ESF under föregående programperiod (2007-2013). Då deltog 47 kommuner i 6 regioner.

De övergripande målen med Plug in 2.0 är att höja kvaliteten inom gymnasieskolan så att fler unga kvinnor och män erhåller en gymnasieexamen, för att i förlängningen fler unga personer ska ha bättre förutsättningar att kliva in på arbetsmarknaden.

Plug in 2.0 arbetar i huvudsak med individcentrerat stöd på lokal nivå. Men man arbetar också med att utveckla arbetssätt och organisation för att nå de övergripande målen i projektet. Intern kompetensutveckling kring projektets målgrupper, framgångsfaktorer och ett intersektionellt perspektiv är viktiga inslag i projektet.

Plug in har identifierat fyra framgångsfaktorer som kopplar till det centrala begreppet *individcentrerat arbetssätt*. Det handlar om *Bemötande, Flexibilitet, Samverkan* samt *Koll och uppföljning*.

Det finns tre målgrupper i Plug in 2.0:

- 1) Unga i gymnasieskolan som riskerar att avbryta sina studier;
- 2) Unga som ingår i det kommunala aktivitetsansvaret;
- 3) Nyanlända unga med behov av stöd för att uppnå gymnasiebehörighet och i förlängningen gymnasieexamen.

Nytt för denna programperiod är att verkstäderna även riktar sig till ungdomar från 15 år, det innebär att eleverna kan gå i årskurs 8 om de fyller år under första halvåret.

Pluginnovation, som är en del av Plug in 2.0, följer upp och sprider kunskap samt säkrar att projektets metoder har en vetenskaplig förankring (se Pluginnovation.se).

BAKGRUND

Mörsils skola är en grundskola i Åre kommun. Kommunen har ungefär 11 000 invånare och mer än var tionde är mellan 16 och 24 år. År 2014 var andelen UVAS i den åldersgruppen 5 procent bland inrikes födda ungdomar och närmare 20 procent bland utrikesfödda.

År 2015 tog kommunen emot flest kvotflyktingar, i proportion till antalet kommuninvånare, av alla Sveriges kommuner. Rektor Angelica Faktus kom till Mörsils skola i januari 2015 och började då, tillsammans med specialpedagog Gerd Ganner som är huvudansvarig för arbetet, att satsa mer på att utveckla verksamheten för nyanlända.

Målet är enligt Gerd och Angelica att bygga upp en verksamhet som balanserar å ena sidan de nyanlända elevernas behov av trygghet, sammanhang och lärande och å andra sidan verksamhetens behov av effektivitet i användandet av skolans personalresurser och lokaler. Skolan siktar mot en allt högre grad av integration mellan svenskfödda och nyanlända, både i organisation och i undervisning.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

När Gerd började år 2010 tog skolan emot runt tio nyanlända. Det senaste året har man tagit emot närmare hundra. I genomsnitt är var fjärde av de 330 eleverna på skolan nyanländ eller asylsökande. Andelen var hösten 2016 högre i årskurserna 8 och 9 och de flesta äldre barnen är ensamkommande pojkar. Eleverna kommer främst från Afghanistan, men också från Eritrea, Syrien och Somalia.

Rapporterna från Skolinspektionens granskningar har varit till stor hjälp i utvecklingen av verksamheten, för att avgöra vad som är viktigast baserat på elevernas behov. Där framkom att studiehandledning på modersmålet behövs för att ge eleverna tidig stöttning och bidrar till ökad motivation genom att eleverna förstår mer av lektionerna. Rapporterna lyfte också vikten av att eleverna får delta i den "vanliga" skolverksamheten. Angelica och Gerd berättar att de har lagt stor vikt vid att organisera verksamheten för att fylla dessa två behov.

Den lösning som Angelica och Gerd har valt är att dela upp introduktionen av nyanlända i tre steg och att ge eleverna stöd av en studiehandledare som talar svenska och elevens hemspråk. Studiehandledaren följer med eleven - på heltid de första veckorna och sedan allt mindre när eleven når högre kunskapsnivåer. På skolan finns mellan 12 och 16 studiehandledare, beroende på behov.

Vid inskrivningen placeras eleverna i en svensktalande klass baserat på ålder, parallellt med att de placeras in i en grupp tillsammans med nyanlända elever på liknande språk- och kunskapsnivå. Det innebär att det i samma skolklass kan vara både analfabeter och nyanlända med en skolbakgrund motsvarande svenska elevers. Gruppundervisningen för de nyanlända blir ett kompensatoriskt hjälpmedel för kunskap, säger Angelica. Lärarna som undervisar grupperna av nyanlända i SO, NO och andra ämnen är samma svensktalande lärare som undervisar i klasserna. En SO-lärare kan exempelvis ha både klasserna 7a och 7b och nyanlända steg 2. Så här kan det uttryckas:

"Jag har valt att spränga modellen med få enskilda lärare som ansvarar för de nyanlända. Ämneslärarna får ta ansvar redan från början. Det uppskattas mycket av dem, som ändå får ta emot eleverna när de kommer ur inskolningen. Man kommer bort från 'era' barn och 'våra' barn. Tidigare har det varit en skola i skolan."
(rektor)

Det jämnåriga sammanhanget får alltså dominera och stor vikt läggs vid att utveckla en pedagogik och språkstödande arbetssätt. Metoderna bygger enligt Gerd på Antonovskys "Känsla av sammanhang" (KASAM) och Vigotskys teorier om stöttning för att nå den "närmaste utvecklingszonen", samt styrdokumentet för skolan. Läsåret 2016/17 jobbar man dessutom mer konkret med Cummins modell för andraspråksinläring³.

Eleverna integreras successivt i den ordinarie undervisningen. Efter en tvåveckors introduktion går eleverna igenom tre steg som i princip är en termin vardera. Hur länge en elev är kvar i respektive steg styrs i praktiken av elevens progression. Elever som är analfabeter när de skrivs in blir kvar längre i det första steget. Under resan följer man upp elevernas framsteg för att fånga upp dem som behöver extra stöd exempelvis på grund av dyslexi.

Vid inskrivning vill föräldrarna gärna "skriva upp" sina barn till en högre årskurs, för det ligger en viss status i det. När eleverna har gått i skolan ett tag så förstår föräldrarna att det är bra att barnen får lära i en lugnare takt. Många av dem som kom runt årsskiftet 2015/2016 och är födda år 2000 fortsätter i grundskolan ett extra år på begäran av föräldrar eller gode män, eftersom barnen behöver mer tid för att läsa in sina grundskolebetyg.

"Vi skriver aldrig upp ett barn till en högre årskurs, det händer aldrig. Då är det snarare så att vi ibland skriver ner dem ett år. Efter ett tag förstår föräldrarna detta. Det är svårt för barnen att komma i kapp. Det sägs att det tar 7-8 år för dem att komma ikapp ett barn som har svenska som modersmål. Så det tar jättelång tid. Men de är fenomenalt motiverade och uthålliga!"
(rektor)

Redan i det första steget har eleverna undervisning tillsammans med sina svenska klasskompisar i praktiska och estetiska ämnen som bild, slöjd, hemkunskap och idrott. Vartefter språk- och ämneskunskaper utvecklas så har eleverna allt mer även av matematik, SO- och NO-ämnen tillsammans med sin svensktalande klass.

I steg 2 har eleverna SO och NO med klassen, men några lektioner byts ut. De får bland annat något som skolan kallar en "SO-boost" med tolkstöd under en lektion när jämnåriga svenska elever har NO. På en annan lektion gör studiehandledarna en uppföljning på modersmålet.

I steg 3 har eleverna alla ämnen med klassen och ingen tid med studiehandledare. Studiehandledning fungerar helt enkelt inte med schemat, eftersom elever på de lägre stegen behöver studiehandledarna under ordinarie skoltid. Eleverna måste ta en buss, så de kan inte stanna efter skoltid för extra lektioner. Lösningen har blivit att använda timmarna för "skolans val" till studiehandledning och hemspråksundervisning. Dessutom brukar eleverna ha någon håltimme där studiehandledning kan schemaläggas. Hittills har de klarat sig ganska bra i klassen eftersom de har hunnit få en uppfattning om hur SO och NO går till och de har fått en viss vana vid att prata "SO-språk" och "NO-språk".

Studio är ett koncept på skolan där alla elever oavsett skäl kan få stöd utöver studietiden för att komma vidare i sin kunskapsutveckling, till exempel för att nå högre mål. Den uppstår vid två schematillfällen per vecka

³ Se Jim Cummins *Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy*. Sök efter "Cummins" på <http://www.isd.su.se/> för att hitta artikeln.

i varje klass. Eftersom nyanlända redan får mer stöd än vad timplanen kräver så används studiotiden ibland till hemspråk och studiehandledning. Men Johanna Bogfors, som är huvudansvarig för verksamheten, har även en "SO-boost" för nyanlända i sin studio.

Det beskrivs som en utmaning att skapa ett meningsfullt sammanhang för elever som kommer till skolan mitt i en termin när de andra eleverna redan har hunnit jobba ett tag med ett ämne. Kvalitet i klassrummet och samarbetet mellan ämneslärare och studiehandledare upplevs vara mycket viktiga att säkra. Därför lägger Angelica stor omsorg på schemalaggningsen. Schemalaggningsen ger enligt henne både en struktur och en kultur för inkludering.

"Det är ett mycket komplext schemaläggande, som att lägga sju sudokur samtidigt, men det är det värt!"
(rektor)

"Vi tänkte att det är det här som är viktigt för eleverna. Får man det på plats så har man igen det under hela läsåret".
(specialpedagog)

Projektet i Mörsil upplever inte att Plug in 2.0 och Pluginnovation.se erbjuder något specifikt metodstöd för arbetet med nyanlända elever. Men Angelica ser stora likheter mellan att arbeta med nyanlända och att arbeta med svenska elever i behov av stöd, vad gäller sättet att förhålla sig till barns lärande i skolan. Det Plug in 2.0 tillför är framförallt de framgångsfaktorer som projektet har utvecklat. Nyanlända elever har stor glädje och nytta av dem, särskilt av flexibiliteten. Störst skillnad är det när de nyanlända barnen saknar skolbakgrund.

SAMVERKAN

Skolan har ett tätt samarbete med integrationservice på kommunen och HVB⁴-hemmen. Det finns två fasta samverkansgrupper, Barnintro i Åre och en samverkansgrupp som benämns Begin. Barnintro i Åre samlar skolchefer från förskolan till gymnasiet samt cheferna för integrationservice och modersmålsenheten. Där sker diskussioner om behov och fördelning. Grundskolan har hittills fått mest resurser därför att de har varit drivande i frågan och haft ett stort behov på grund av det stora antalet nyanlända elever.

Den andra samverkansgruppen, Begin, var tidigare ett projekt kring ensamkommande barn och samlar HVB-hem. I gruppen ingår personal från grund- och gymnasieskolan samt gode männen. I den gruppen diskuterar man praktiska frågor som exempelvis hur sjukanmälan ska kunna göras av HVB-hemmen, som har tystnadsplikt. Gerd som företrädare grundskolan i gruppen tycker det är bra att träffa boendena eftersom barnen bor där, så att man har en gemensam bild och kan stämma av läxor och hur barnens liv är i allmänhet. Skolan får dock inte ge HVB-hemmen någon individuell information, det måste gå genom den gode mannen.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Gerd och Angelicas råd till andra som ska utveckla undervisningen för nyanlända elever är att tänka volym redan från början och bygga ett system som håller för många. De poängterar också att integration och inkludering kan vara jobbigt i början, bland annat därför att det ställer höga krav på planering och schemalaggningsen för att möta elevernas behov, men att det jobbiga går över ganska fort. Studiehandledarna lyfts fram som en central resurs för att öka kvaliteten i undervisningen. När studiehandledaren får bli en

⁴ Hem för vård eller boende

samarbetande person istället för en tolk så händer det något i klassrummet. Det är stora likheter mellan hur man tidigare arbetat med elever i behov av stöd och sättet man arbetar på nu med nyanlända elever.

Projektet ser det som en tillgång att det finns en person på kommunen som tänker igenom helheten i hur mottagandet ska gå till och samordnar insatserna. Då kan skolan fokusera på elevernas kunskapsutveckling.

Angelica berättar att hon sett ansvaret för de nyanlända eleverna lämnas till lärarna i svenska som andraspråk (SVA) på andra skolor, vilket gör att rektorn blir lite utanför och att ingen samordnar helheten. Ofta är det då bara SVA-lärarna som är entusiaster och om andra lärare är missnöjda så blir det inte bra. Rådet från Angelica är att försöka komma bort från "vi och dom" och skapa ett "vi" från början.

PLUG IN 2.0 REALIZE VÄNNÄS

BAKGRUND

Vännäs kommun har färre än 9 000 invånare, cirka 1 000 av dem är mellan 16 och 24 år. Andelen UVAS i den åldersgruppen var år 2014 drygt 8 procent bland inrikes födda och 11 procent bland utrikesfödda ungdomar.

Plug in 2.0 driver verkstaden Språkcentrum på Liljaskolans språkin introduktionsprogram i Vännäs. Liljaskolan var med i Plug in redan förra programperioden. Då jobbade man bl a med hemmasittare. Nu är syftet att samla kraft och resurser kring arbetet med nyanlända ungdomar.

Evy-Ann Wikström är projektledare och undervisar i svenska samt svenska som andraspråk (SVA). Tillsammans med rektor Susanne Berglund, specialpedagogen Helena Edlund och läraren i svenska som andraspråk Emma Persson har hon byggt upp verkstaden Språkcentrum. Helena är verksamhetsansvarig för Språkcentrum.

Verkstaden startade hösten 2015 och är nu inne på tredje terminen. Den avslutas i juni 2017.

Det finns en plan att utveckla Språkcentrum i tre steg och nu är man på det andra - att erbjuda bokningsbara tider med modersmåls lärare eller studiehandledare till alla deltagare i projektet. Nästa steg blir att erbjuda extra stöd till alla andraspråkselever som behöver det. Det finns en idé om att sköta all andraspråksundervisning på Språkcentrum för att på så vis kunna effektivisera användningen av lärarna i svenska som andraspråk⁵.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Av Liljaskolans totalt ca 900 elever är 180 nyanlända elever på språkin introduktionsprogrammet. Därtill kommer ett antal nyanlända elever som gått vidare till nationella program på skolan. Av de nyanlända är uppskattningsvis 90 procent killar. Antalet nyanlända elever har mer än tiodubblats på fem år. Elever kan börja och sluta när som helst under terminen, det styrs bland annat av Migrationsverkets beslut. För att skapa arbetsro har skolan kommit överens med polisen om att inte hämta elever som ska utvisas under skoltid. Det blir alldeles för traumatiskt för hela skolan.

⁵ Undervisningen i andraspråk är en schemateknisk utmaning. Det finns ett par SVA-elever i varje gymnasieklass. Nu får de delta i de "vanliga" svenskalektionerna, där läraren måste hantera två läroplaner, om man inte kan schemalägga gemensam undervisning av en utbildad SVA-lärare.

Evy-Ann tycker det är farligt att tänka att alla elever på språkintröduktion är likadana. Det syns tydliga skillnader på vilken skolbakgrund ungdomarna har, och även att olika nationaliteter kan ha olika inställning till skolan. Men generellt upplever hon ändå att alla elever är väldigt motiverade och intresserade av att lära sig och komma vidare.

Språkcentrum är ett riktat stöd för de elever på språkintröduktionsprogrammet som behöver extra stöd för att klara målen. I genomsnitt är 25 elever inskrivna i Plug in 2.0, men fler deltar i Språkcentrums verksamhet. Inga helt nyanlända elever finns på Språkcentrum, först behöver man följa deras utveckling. Helena avgör vilka elever som ska skrivas in i samråd med lärare och mentorer. Eleverna kan också själva be om att få komma dit, vilket flera gör numera. De får Språkcentrum inskrivet på sitt schema och i sin åtgärdsplan. Det är modersmåls lärare, studiehandledare eller specialpedagog som ger stödet. Vilka ämnen man jobbar med beror på elevernas behov.

Ungdomarna pratar mycket med varandra och jämför sig med dem som klarar av gymnasiebehörigheten väldigt snabbt. Evy-Ann har intryck av att eleverna tycker att det enda sättet att visa sin kunskap på, är att få visst antal poäng på ett prov. Men på Språkcentrum och språkintröduktionsprogrammet ska lärarna förbereda eleverna för gymnasiet och då räcker det inte att de har alla rätt på proven.

”Vi ger dem ju i princip hela grundskolan på några år och då räcker det inte att de gått igenom en utbildning där man kollat av faktakunskapen - och så kommer de till gymnasiet och ska hålla på med grupparbeten och sånt som de inte alls tycker är speciellt roligt.”

(projektledare)

På Språkcentrum försöker man hitta nya språkutvecklande arbetssätt. Projektpersonalen följer upp med ämneslärarna vad som har gjorts på de ordinarie lektionerna och jobbar vidare med det på olika sätt. Det finns inga böcker att följa om hur stödundervisning av just nyanlända och språksvaga elever ska gå till, utan det gäller att vara flexibel och följa eleverna. Varje lärare får i princip utveckla sina egna metoder baserat på tidigare kunskap och erfarenhet och lärarna delar erfarenheter med varandra i kollegiet. Helena har ett särskilt ansvar att vara en spindel i nätet och sprida lärdomarna från projektet till all personal. Det finns även ämnesgrupper där lärarna diskuterar undervisningen i sitt specifika ämne.

”Man får vara lite uppfinningsrik med de här eleverna som inte har hela språket. Det är bilder, vi ritar. Vi går efter vad de håller på med på lektionerna och tränar det.” (specialpedagog)

Det finns en grupp elever som fastnat i sin språkutveckling och som skolan inser måste lotsas ut i arbetslivet istället för till vidare gymnasie studier därför att de inte kommer att uppnå gymnasiebehörighet innan de blir för gamla. Där försöker skolan hitta anpassade lösningar med tidig arbetsmarknadskoppling. Bland annat har man erbjudit språkpraktik. Hittills har dock inga elever valt språkpraktik, eftersom ungdomarna är av den uppfattningen att det är i skolan de ska lära sig språket

Aktuellt både på Språkcentrum och på språkintröduktionsprogrammet under hösten 2016 är en fortbildning i Läslyftet från Skolverket. Evy-Ann handleder en grupp lärare i svenska som andraspråk och de testar nya arbetssätt.

För något år sedan började Helena och musikläraren också att experimentera med ”sångsvenska”⁶ och de har nu hittat ett arbetssätt för att tillämpa sång i språkundervisningen av de nyanlända eleverna. De jobbar mycket

⁶ Se exempel på ”svenska med sång” från SFI-undervisning i Malmö:
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1012&artikel=5359247>

med hur man förklarar ord: genom charader eller teckningar på tavlan. Eleverna tycker att det är roligt, inte minst att se sina lärare göra charader. Lärarna kan se att eleverna lär sig och kommer vidare i språket. Istället för att ha musik mot betyg så har man därför sångsvenska i början.

Nytt för höstterminen 2016 är att man tar med modersmåls lärare, som också är studiehandledare, i Språkcentrum. De finns där vissa timmar som ett tvåspråkigt stöd. Emma som är lärare i svenska som andraspråk handleder i det pedagogiska arbetet och hur läroplanerna ska tillämpas.

En annan nyhet hösten 2016 är att färre elever tas emot samtidigt på Språkcentrum, för att öka kvaliteten i arbetet. Förra året var det fritt för alla projektdeltagare att komma till Språkcentrum på håltimmarna, oavsett behov. Det ledde till att vissa kom dit utan en tydlig bild av vad de skulle arbeta med just då. Resultatet blev en delvis rörig verksamhet där de som verkligen behövde stöd inte fick tillräckligt. Samtidigt såg projektet att vissa elever faktiskt klarade nians mål tack vare att de fick så mycket tid på Språkcentrum. Nu är det färre håltimmar och all tidsbokning går genom Helena för att få en struktur på vilket stöd som går till vem. Det leder till en mer effektiv och målinriktad verksamhet.

Integration är en utmaning både för eleverna och för skolan. När rektor lägger schema försöker hon sprida ut klasserna med nyanlända över hela skolan för att motverka att det blir ett så utpräglat "vi" och "dom".

"Språkinstruktionen kan inte sköta hela integrationen, den måste komma från de andra också, annars blir det konstigt. Det är en ledningsfråga." (projektledare)

Evy-Ann tycker det är svårt att förhålla sig till de horisontella principerna i rapporteringen till ESF. De finns med hela tiden, men det är svårt att peka ut exakt vilken aktivitet som syftar till vad. Det är mera av ett förhållningssätt. Hon upplever att det individcentrerade arbetssättet och flexibiliteten är inbyggt i Språkcentrums koncept.

Då tjejkorna är i minoritet bland eleverna jobbar lärarna mycket med jämställdheten i klassrummet, både under lektioner och vid prov. Lärarna kan se i klassrummet att tjejkorna inte får samma utrymme som killarna. En metod som tillämpas är att låta tjejkorna sitta tillsammans på muntliga prov, så att de inte blir begränsade av killarna. Då kan de slappna av och ta plats.

"När tjejkorna fick veta att de skulle vara en egen grupp på nationella provens muntliga del, så såg jag hur de pustade ut och blev lättade." (projektledare)

SAMVERKAN

Samverkan med andra Plug in-projekt är viktig för inspiration och erfarenhetsutbyte. I övrigt är samverkan mellan projektet och andra parter fortfarande under uppbyggnad och försvåras av bristen på tid.

Liljaskolan har en egen integrationssamordnare som också är studie- och yrkesvägledare. Hon har tillsammans med rektor kontakt med elevernas boenden och gode män, samt med de kommuner som skickar elever till språkinstruktionsprogrammet. Hon har också samarbete med Arbetsförmedlingen. Skolan besöker ibland boendena för att berätta vad skolan har för förväntningar på personalen där, vilka rutiner som gäller för frånvaro med mera.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

En av lärdomarna hittills i verkstaden är att verksamheten på Språkcentrum får bättre resultat när man bara jobbar med ungdomar som har motivationen och verkligen vill vara där. Detsamma gäller för personalen. De som jobbar mest med de nyanlända eleverna måste vara intresserade och medvetna om verksamhetens mål och arbetssätt. Det är viktigt att sätta övergripande mål för vad man vill ge eleverna.

Evy-Ann och Helena delar också med sig av erfarenheter från språkintruktionsprogrammet i stort. Det man har lärt sig där är att inte nivåindela eleverna i alla ämnen efter vilken kunskap de har i svenska. En del elever kan ha väldigt goda mattekunskaper även om de inte talar svenska. Det har också fungerat bättre att göra gruppindelningar baserat på ålder istället för att eftersträva en så jämn kunskapsnivå som möjligt. Skillnaderna skapar dynamik i gruppen.

Lärarna har sett att det går att starta ämnesundervisning tidigt för att "spara tid" åt eleverna, som är stressade och snabbt vill få sina grundskolebetyg. Exempelvis får de nya eleverna börja med religion tidigt, då de flesta är intresserade av ämnet och kan klara kunskapskraven för grundskolan med hjälp av en skicklig lärare och lite extra stöd.

Evy-Ann har goda erfarenheter av att sammanföra elever från språkintruktionsprogrammet med elever från andra gymnasieprogram i gemensamma projekt i svenska. Det är möjligt eftersom hon undervisar både på språkintruktionsprogrammet och på andra gymnasieprogram.

BAKGRUND

Burlövs kommun har knappt drygt 17 500 invånare och cirka 1 800 av dem är mellan 16 och 24 år. Andelen UVAS bland inrikes födda ungdomar i åldersgruppen var år 2014 drygt 6 procent och bland utrikesfödda var andelen nästan 18 procent.

Burlövs kommun erbjuder tre av fem introduktionsprogram i egen regi: preparandutbildning, individuellt alternativ och språkintröduktion. Antalet elever på språkintröduktionsprogrammet har ökat kraftigt det senaste året, särskilt sett i relation till kommunens storlek. Omkring 80 av de cirka 90 eleverna på Gymnasieenheten gick på språkintröduktion under höstterminen 2016. Elevantalet varierar beroende på när nya flyktingar anländer och när elever flyttas till andra boendeorter.

Najibullah Zmarial är elevcoach och projektledare för Plug in på språkintröduktionsprogrammet i Burlöv.2.0. Han började på skolan i januari 2016 när Plug in 2.0 startade. Tillsammans med ett arbetslag bestående av rektor, speciallärare, kurator, studie- och yrkesvägledare och kommunens skolpsykolog utvecklar han verksamheten inom ramen för Plug in 2.0.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Eleverna på språkintröduktionsprogrammet är indelade i fyra olika språknivåer som ligger till grund för hur elevernas undervisning och aktiviteter organiseras.

Samtliga elever på programmet omfattas vid behov av det extra stödet från Plug in 2.0. Eleverna är nästan uteslutande killar och majoriteten väntade vid tidpunkten för intervjuerna på beslut om uppehållstillstånd.

Plug ins verksamhet i Burlöv bedrivs i tre verkstäder: Kartläggning, Individualisering och Framtidsverkstad. Inom ramen för verkstäderna testas och utvecklas projektet metoder och arbetssätt. De två första verkstäderna handlar om kompetensutveckling och organisation, medan den tredje riktar sig direkt till eleverna.

Kartläggningen görs när eleverna skrivs in. Skolans studievägledare har i projektet vidareutvecklat ett verktyg med hjälp av material från Skolverket. Förhoppningen är att den nya och bredare kartläggningen ska göra att lärarna sparar tid och snabbare kan lägga undervisningen på rätt nivå för eleven.

Ewa Jäderlund är speciallärare på skolan och leder tillsammans med skolans psykolog verkstaden Individualisering. Det är en stor variation i elevernas förkunskaper och skolan försöker att organisera bort de svårigheter som detta kan orsaka. Under våren har pedagogiska diskussioner genomförts med lärare och personal om olika sätt att anpassa undervisningen till elevernas behov. Ewa lägger stor vikt vid att skapa ett gemensamt språk för att tala om elevernas utmaningar. Fokus ligger på miljöfaktorer och vad skolan behöver ändra på för att möta elevernas behov, istället för att tala om "problemelever". Ewa har också utvecklat en dokumentationsmall som följer elevernas utveckling och närvaro för att snabbt kunna fånga upp dem som behöver insatser av elevhälsoteamet. Under klasskonferenser med lärarlaget går Ewa igenom hur varje elev utvecklas och vilka som behöver stöd.

Najib, som arbetar som elevcoach, ansvarar tillsammans med studievägledare och kurator för Framtidsverkstaden. Det är en schemalagd verksamhet som ska ge eleverna kunskap om det svenska samhället. Studie- och yrkesvägledaren fångar upp elevernas framtidsdrömmar i kartläggningar och individuella

studieplaner och ger information om skolsystemet och betygssystemet. Skolans kurator föreläser om sex, samlevnad och värdegrundsfrågor – som exempelvis vad en kränkning är i Sverige. Najib står för information om arbetsmarknaden och samhället i stort. Från att ha varit helt inriktad på studiebesök har samhällsinformationen nu gått mer mot teori för de mest språksvaga eleverna eftersom de haft svårt att få ut något av studiebesöken på svenska. De får nu istället information av Najib på sitt språk om samhället, arbetsmarknaden och olika yrken. Najib talar förutom svenska även dari, pashto, engelska och lite arabiska och har därmed lättare att förmedla kunskaperna. De elever som har bättre kunskaper i svenska får fortfarande åka på studiebesök varje vecka. Då fungerar Najib som tolk under besöken.

Värdegrundsarbete och icke-diskriminering är ett inslag i Framtidsverkstaden och på hela skolan. Sedan höstterminen 2016 arbetar elevhälsoteamet mer aktivt med att förankra skolans värdegrund hos elever och personal. I arbetet tas även hbtq-personers rättigheter upp. Najib berättar att det trots detta fortfarande finns elever på skolan som inte vågar vara öppna om exempelvis sin homosexualitet.

Skolan har sett ett mönster där elever med psykisk ohälsa har hög frånvaro och tappar motivationen, med otillräckliga studieresultat som följd. Bland annat påverkar asylprocessen elevernas psykiska hälsa i mycket stor utsträckning. Rektor har därför satsat på ge Najib som är elevcoach ansvar för att snabbt fånga upp de elever som inte kommer till skolan.

Elevcoachens roll att ta få att eleverna känner sig sedda och att någon bryr sig om att de inte kommer till skolan. Najib har 5-6 coachande och motiverande samtal varje dag. Han uppskattar att ungefär hälften av de 80 eleverna är i behov av coachstöd. Samtalen är inte formella, utan Najib försöker finnas till hands där eleverna finns och kan sätta sig och prata på en rast när eleverna fikar. Han tar också kontakt när han ser att någon elev verkar må dåligt, även om de inte skolkar.

Najib berättar att många elever inte vet vart de ska vända sig med sina problem. En del kanske pratar med läraren, men denne har inte till uppgift att arbeta med problem kopplat till situationen utanför skolan. Där har kurator och elevcoach en viktig roll i att samverka med exempelvis socialsekreterare, boenden och gode män för att hitta lösningar på elevernas problem.

Najib upplever att elevcoachens roll på skolan fortfarande är lite oklar, ibland fungerar han som kurator, ibland som lärare och ibland som coach. Det är en del i projektet att forma och beskriva rollen. Han testar även att vara mentor för vissa elever för att se om det kan ha positiv påverkan på deras motivation och närvaro.

SAMVERKAN

Projektet håller fortfarande på att utveckla samverkan, både internt och externt. Internt handlar det exempelvis om att samspelet mellan elevcoach, kurator och speciallärare behöver tydliggöras.

Externt är det i första hand boenden och gode män som projektet försöker samverka med just nu. Bland annat har Najib en ambition att kontakta aktivitetsledarna på de boenden som har integrationsplaner för att informera om vilka fritidsaktiviteter eleverna på skolan är intresserade av. Förhoppningen är att aktivitetsledarna har kontakt med olika lokala föreningar och kan erbjuda eleverna meningsfulla fritidsaktiviteter. Även de elever som bor med sina vårdnadshavare behöver stöd att hitta en meningsfull fritidsaktivitet, men det finns inte tid för projektet att ta kontakt med alla lokala föreningar för att få igång lämpliga aktiviteter.

Najib har också haft kontakt med ESF-projektet PEAK om gemensamma studiebesök, men det visade sig att målgrupperna är så olika att samverkan inte blir meningsfull för deltagarna.

Gymnasieenheten i Burlöv delar sedan en tid tillbaka lokaler med Folkhögskolan Hvilan och det finns en uttalad tanke om samverkan bakom det beslutet. Bland annat är folkhögskolans fritidsledarutbildning en möjlig samverkanspartner för att ge de nyanlända eleverna en inblick i hur det är att läsa på en folkhögskola i Sverige. Folkhögskolorna faller annars lätt utanför samverkan eftersom de oftast inte är kommunala. Projektet har även haft kontakter med en gymnasieskola i Lund.

Najib anser att en av projektets styrkor är att skolan får möjlighet att prova nya vägar. Exempelvis erbjöd Röda Korset och Rädda Barnen läxhjälp i skolans lokaler under några månader höstterminen 2016 för att även nå elever som bor i familj. Tidigare har läxhjälp funnits på de kommunala HVB-hemmen men flera av eleverna bor i privata boenden och går då miste om hjälpen. Läxhjälp gavs på skolan sent på eftermiddagen efter skoltid, vilket ledde till att eleverna inte kom i den utsträckning som skolan hade önskat. Efter några månader avbröts därför samarbetet.

Najib har också deltagit i en nätverksträff med det lokala näringslivet för att försöka hitta praktikplatser till eleverna. Det stupade på att arbetsgivarna inte såg någon möjlighet att teckna arbetsplatsförsäkringar för elever utan uppehållstillstånd.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Najibs främsta råd till andra projekt med asylsökande och nyanlända elever är att etablera en relation till eleverna och att omedelbart följa upp all ogiltig frånvaro genom informella samtal. Elevcoachen behöver vara tillgänglig för eleverna så att de informella samtalen kan komma till stånd, det är genom dessa som samtal som orsakerna till frånvaron fångas upp.

Studiebesök är också ett sätt att konkretisera för eleverna vilka möjligheter till fortsatta studier eller arbete som finns om de får godkända betyg. Det ökar elevernas studiemotivation när de kan koppla sina betyg – även i till synes "oviktiga" ämnen som musik, bild eller idrott – till möjligheterna att få den framtid de drömmer om.

Ett annat råd är att rekrytera projektpersonal som talar elevernas språk. Det gör det lättare att bygga relationer med eleverna och därmed att kunna stödja och motivera dem.

BAKGRUND

Umeå kommun har drygt 120 000 invånare. Nästan 18 000 av dem är mellan 16 och 24 år. Befolkningstalen varierar under året genom att universitetsstudenter flyttar till och från kommunen. Andelen UVAS i åldern 16-24 år bland inrikes födda ungdomar var 5 procent och bland utrikes födda var andelen nästan 10 procent år 2014.

Eva Hedenberg är projektledare för Plug in 2.0 på Midgårdsskolan och lärare på vård- och omsorgsprogrammet. Tillsammans med Martha Kalman som är samordnare och förstelärare på språkin introduktionsprogrammet i Umeå och Carina Claesson Söderström som är rektor för vård- och omsorgsprogrammet har hon byggt upp Plug ins projektverkstad för nyanlända på vård- och omsorgsprogrammet i Umeå. Målet med projektet är att fler elever ska uppnå godkänd yrkesexamen.

Martha berättar att många av de nyanlända elever som uppnår gymnasiebehörighet fortsätter från språkin introduktionen till vård- och omsorgsprogrammet. En bidragande orsak är att det är lätt att få feriearbete under studietiden och sedan erbjuds fast anställning i kommunens äldre- och handikappomsorg till alla som tar examen från programmet. För några år sedan började skolan att erbjuda intresserade elever på språkin introduktionsprogrammet en introduktion till vårdprogrammet. Två ämneslärare från vårdprogrammet arbetade med de nyanlända eleverna under några timmar varje vecka för att ge dem både ordförråd och en praktisk inblick i vad utbildningen innebär. Ämneslärarna upplevde det som positivt att få möta eleverna i förväg och kunna förbereda dem för de kommande studierna.

År 2015 fick skolan medel från Plug in 2.0 för att utveckla metoder som stödjer nyanlända elevers språkutveckling, samtidigt som vårdintroduktionen på språkin introduktionsprogrammet inte kunde fortsätta av praktiska skäl. Skolan startade då en verkstad på vård- och omsorgsprogrammet 2015 för att med hjälp av Martha från språkin introduktionen ge extra språkstöd till den grupp nyanlända elever som började där.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Målgrupp för projektet är tio nyanlända deltagare som började i ettan på vård- och omsorgsprogrammet under hösten 2015. De går i en klass med totalt 25 elever. En av projektdeltagarna har lämnat gymnasiet och valt att fortsätta studierna på komvux.

Medlen från ESF har gjort det möjligt att anställa Eva som är vårdlärare, vilket frigör resurser så att två lärare kan arbeta parallellt under lektioner i karaktärsämnena. En lärare arbetar med språket och den andra med ämneskunskaperna. Carina upplever att resurstillskottet i kombination med Marthas erfarenheter av att arbeta med språkutveckling och nyanlända har gjort att eleverna nu klarar sina studier avsevärt mycket bättre.

Projektet tycker sig ha hittat en fungerande metod i samarbetet mellan vårdlärare och lärare från språkin introduktionen, där de också har en dialog om hur undervisningen kan förbättras. Det skapar en medvetenhet hos både elever och vårdlärare om vilket extra stöd de nyanlända eleverna behöver. Metoden tydliggör också gapet mellan elevernas och lärarnas perspektiv på vad som är svårt i lärandet. Carina anser att det fungerar så bra att hon har valt att schemalägga två lärare under vissa lektioner i karaktärsämnena. Det är viktigt att utreda om modellen kan fungera inom skolans ekonomiska ram.

”Alla lärare har lärt sig av det här, att tänka rent språkligt på ett annat sätt... Det blir ett annat samtal om bärande begrepp och att skapa förståelse kring dem.” (projektledare)

Just nu är utvecklingen och införandet av nya arbetsätt och metoder beroende av eldsjälar och särskild kompetens. Förhoppningen är att det som nu utvecklas ska bli en permanent del i verksamheten och om fem år vara en så tydlig struktur att den blir oberoende av namngivna personer.

”Det tar fem år innan vi fått till en struktur för det här, som inte är beroende av enskilda individer. Just nu är vi beroende av särskild kompetens, men alla lärare har det ju egentligen i sin yrkesroll.” (projektledare)

Det test av språkkunskaper (Educateit)⁷ som de nyanlända eleverna fick göra när de började i projektet visade att endast två av tio hade de kunskaper i svenska språket som anses krävas för att utan större svårigheter kunna tillgodogöra sig gymnasiekursen Sva 1, trots att alla hade godkända betyg i svenska som andra språk från årskurs 9.

I den språkstödande undervisningen arbetar Martha och Eva bland annat med Reading to learn (R2L)⁸ för att snabbare identifiera brister i ordförståelsen. Det kan gå till så att läraren först berättar om en ämnestext, sedan läser den högt för eleverna och därefter ställer precisa frågor för att på samma gång identifiera vilka ord eleverna inte kan och skapa förståelse med hjälp av kontexten. Det här arbetssättet kräver noggranna förberedelser och en viss känsla för vilka ord som kan vara svåra för de nyanlända eleverna. Ibland handlar det om termer som ”diabetes”, men det kan även vara vardagliga begrepp som att ”ta tempen”, sammansatta ord eller ord som har olika betydelser i olika sammanhang. Det kan också vara ord som eleverna endast möter i skolböcker. De ordlistor som projektet tar fram som stöd till de nyanlända deltagarna efterfrågas även av svenska elever, något som projektet upplever som mycket positivt då det minskar risken för att de nyanlända ska känna sig utpekade.

Carina tar upp att undervisning handlar mycket om samarbete och att gruppera eleverna. Lärarna är därför medvetna om vikten av att alla elever ska känna att de behandlas lika. De tänker på att hela tiden variera gruppammansättningarna för att skapa samhörighet och trygghet i klassen. Carina upplever att projektet har vidareutvecklat metoder kopplat till hur man skapar ett gruppklimat som stödjer lärandet i klassen. Det kan exempelvis handla om att uppmuntra eleverna till att ställa frågor, för att få igång en dialog som förankrar och fördjupar kunskaperna. Detta upplevs vara extra viktigt för nyanlända elever som kommer från samhällen med andra skolsystem. Hon upplever att de nyanlända ungdomarna fäster stor vikt vid betygssättningen och att de som kommit in på programmet arbetar hårt men att de behöver hjälp att förstå betygssystemet.

”Det är två skolsystem som krockar med varandra. Föreställningen om att man ska jobba hårt och lära sig utantill - det är det ena, från hemlandet. Här i Sverige räcker inte det, eftersom kunskapskraven mäter andra förmågor.”

(rektor)

Projektet har schemalagt två timmar studiestöd varje vecka i karaktärsämnena. Studiestödet riktar sig främst till deltagarna i Plug in, men många elever utanför målgruppen deltar också.

Eva använder en del av tiden till att förbereda eleverna inför kommande lektioner genom att förklara vad undervisningen kommer att handla om och att introducera olika termer och begrepp. Det gör det lättare för

⁷ Se <http://www.educateit.se/>

⁸ Se <http://www.andrasprak.su.se/>, fritextsök på ”reading to learn”

elever med bristande språkkunskaper att hänga med på lektionerna. För att kunna göra detta måste hon ha ett samarbete med ämneslärarna så att hon vet vad hon ska förbereda.

Den andra delen av tiden används till att följa upp och jobba med det som eleverna tycker är svårt. I arbetet utgår Eva antingen från de smartboards som lärarna publicerar på nätet för att eleverna ska kunna jobba hemma, eller från anteckningar som hon själv tar under lektionerna. Hon förklarar också tydligt vad som bedöms av lärarna och på vilka grunder betygen sätts.

SAMVERKAN

Projektet samverkar med andra verkstäder i Plug in 2.0 för att utbyta erfarenheter och lära av varandra.

I övrigt sker främst samverkan mellan lärare i svenska som andraspråk på språkintruktionsprogrammet och vårdlärare på vård- och omsorgsprogrammet. Marthas kompetens och erfarenheter från språkintruktionsprogrammet har varit avgörande för att utveckla de metoder som nu tillämpas för att stödja de nyanlända eleverna på vård- och omsorgsprogrammet.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Evas råd till andra yrkesprogram med nyanlända elever är att ha så mycket undervisning som möjligt i methodsalar (lektionssalar för yrkesämnena). Det är i de praktiska sammanhangen som eleverna lär sig bäst. De femton veckor av arbetsplatsförlagt lärande som ingår i vård- och omsorgsprogrammet upplevs vara i underkant för att ge de nyanlända eleverna inblick i vårdsystemet och sätta språkkunskaperna i ett sammanhang.

Ett annat råd är att skapa ett klimat som främjar frågor och aktivt lärande i klassrummet. Det kräver att eleverna känner sig trygga i gruppen. Pedagogerna upplever att många av de nyanlända ungdomarna har föreställningar om att det är negativt att ställa frågor och att de därför går miste om kunskap. De behöver stöd och uppmuntran för att våga fråga.

Projektet lyfter också fram fördelarna med att vara två pedagoger i klassrummet. Det stärker elevernas förutsättningar att lära. Det möjliggör också ett kollegialt lärande där pedagogerna kan bidra till att utveckla varandra. Det är viktigt att arbeta med konkretisering av undervisningsmoment och att sätta undervisningen i ett sammanhang.

”Det här borde permanentas, att man har två pedagoger i klassrummet. Men det är en fråga om resurser ... Vi behöver bli bättre på att kommunicera till politikerna och att jobba för framgångsfaktorer som skapar värde på lång sikt... Vem lyfter det högre upp? Jag kan jobba lokalt i kommunen, men det behöver lyftas nationellt.”
(rektor)

Slutligen lyfter Martha fram fördelarna med att erbjuda studiestöd till alla elever, oavsett ursprung. Hon framhåller att stödet bör ligga utanför betygsbedömningen och vara en hjälp för alla som vill fördjupa sig och kunna hänga med bättre i undervisningen.

BAKGRUND

Bromölla kommun har drygt 12 500 invånare och en tiondel av dem är ungdomar mellan 16 och 24 år. Andelen UVAS var år 2014 närmare 10 procent bland inrikes födda ungdomar 16-24 år och bland utrikesfödda var andelen drygt 8 procent.

Susanne Bäckman har varit lärare på introduktionsprogrammet och är nu projektledare för verkstaden Nätet. Nätet är ett ungdomscenter för ungdomar som finns inom kommunens aktivitetsansvar (KAA) samt ungdomar mellan 15 och 24 år som vill ha vägledning för att hitta en meningsfull sysselsättning. Susanne har byggt upp verksamheten tillsammans med Carina Berg Johansson som är fritidsledare på fritidsgården Tunnan och kommunalt aktivitetsansvarig i Bromölla. Carina är den som först tog initiativ till att söka projektmedel från ESF och drog upp riktlinjerna för projektet, bland annat baserat på en granskning som Skolinspektionen gjort. Kalle Johansson är en av ungdomscoacherna på Nätet och han jobbar även som fritidsledare på Tunnan.

Ungdomscentret startades och utvecklades inom ramen för Plug in 2.0 under 2015 och 2016. Vid starten fanns ungefär hundra ungdomar på listan för det kommunala aktivitetsansvaret och knappt hälften av dem gick på språkintruktionsprogrammet. Under 2017 fortsätter arbetet riktat till ungdomar inom kommunens aktivitetsansvar, men då med finansiering från ESF:s programområde 3 i ett projekt som heter Griffin.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Ungdomscentret Nätet bygger på principen "one stop shop" eller "en väg in" och har sin fasta verksamhet i samma lokaler som fritidsgården Tunnan. Det är delvis samma personal som arbetar i båda verksamheterna. Nätet är öppet för drop in på måndagskvällar. Den första timmen erbjuds läxhjälp och efter det kan ungdomarna samtala med kvällens inspiratör. Inspiratörerna bjuds in från olika utbildningar och arbetsplatser i Bromölla med omnejd. På drop in kan ungdomarna även prata med Nätets ungdomscoacher, som är fritidsledare eller lärare från introduktionsprogrammet. Många av ungdomarna känner redan fritidsledarna från Tunnan vilket gör det lättare att skapa kontakt och locka dem att komma till Nätet för vägledning.

Nätet har en mobil verksamhet för att öka tillgängligheten för de ungdomar inom aktivitetsansvaret som inte trivs på fritidsgårdar och ungdomscenter. Då möter personalen upp ungdomen på en trygg plats, det kan vara i hemmet eller på ett fik. Coacherna följer också med ungdomarna till den lokala arbetsförmedlingen, socialtjänsten och andra myndigheter. Dessutom arbetar projektet uppsökande, dels inom ramen för det kommunala aktivitetsansvaret och dels förebyggande inne på skolorna. Bland annat håller projektet kurser i Livskunskap och Arbetsmarknadskunskap i årskurserna 8,9 samt på introduktionsprogrammets individuella alternativ.

Susanne upplever att det är ett problem att Nätet inte når ut till alla ungdomar som behöver vägledning. Diskussioner pågår om Nätet även borde finnas i andra miljöer, som exempelvis på biblioteket, för att nå ut till fler ungdomar.

Många av ungdomscoacherna är utbildade i samtalstekniken MI (motiverande samtal) och alla har utbildats i coachande kommunikation för pedagoger via Skolcoacherna. Hösten 2016 går de en utbildning i studie- och yrkesvägledning via Skolverket för att få bättre kunskap att vägleda ungdomarna. Susanne framhåller vikten av att de som ger studie- och yrkesvägledning verkligen kan sin sak och hon berättar att det inte finns tillräckligt

många välutbildade vägledare i kommunen. Hon tycker att det är svårt att hitta utbildningar för den personal som vill fördjupa sig och bli studie- och yrkesvägledare på heltid.

Verksamheten har anpassats i takt med att ungdomarnas behov har förändrats och personalen har kommit till nya insikter om hur de bäst möter målgruppen. I början var ungdomarna utan sysselsättning och kunde komma till Nätet på dagtid. När de sedan slussats in på utbildning eller praktik lades öppettiderna om till måndagskvällar. Susanne berättar också att det i början var "tuffa killar" som kom till Nätet för att få läxhjälp och att det fungerade mycket bra. Med tiden kom också tjejerna och då gled killarna in i en annan, mer stökig, roll. Som en konsekvens måste verksamheten anpassas för att skapa arbetsro för alla. Nu erbjuder man individuell läxhjälp på fler dagar, platser och tider och verksamheten i övrigt är också mer anpassad för ungdomar av olika kön.

Projektet hade i början stora utmaningar med att förstå hur de skulle tillämpa de horisontella principerna. Inställningen var först att jämställdhet och tillgänglighet var något självklart som fanns automatiskt i arbetssätten, men efter ett tag började personalen diskutera och ifrågasätta det invanda. De insåg då att mycket kunde göras på andra sätt. Bland annat har det påverkat organisation och planering för att öka individanpassningen. Det har också påverkat hur man tänker när yrkesrepresentanter bjuds in till inspirationskvällarna för att ge en mer könsneutral bild av olika yrken.

"Vi hade jättebekymmer i början att förstå de horisontella principerna, det var nog det största bekymmer vi hade... Dels är det tillgängligheten, ungdomarna måste känna sig trygga... Och så jämställdheten... Vi tyckte att det var så självklart men man gör kanske grejer som man inte funderar på och som inte är så bra när man tänker efter." (projektledare)

De nyanlända ungdomarna på Nätet är än så länge inte utan sysselsättning, men Susanne märker att de ofta hamnar fel i sina utbildningsval efter språkinstruktionen och behöver vägledning för att byta inriktning. Det är en av anledningarna till att kommunen satsar på arbetsmarknadskunskap och att utbilda ungdomscoacherna i studie- och yrkesvägledning. Det här har blivit ett växande problem och gjort att projektet börjat jobba mer förebyggande inne på språkinstruktionsprogrammen, och även med elever i årskurs 8, för att ge eleverna en större förståelse för vad olika yrken innebär. Projektet riktar främst in sig på bristyrken inom Skåne Nordost. Man testar att erbjuda ungdomarna både arbetsmarknadskunskap, studiebesök på arbetsplatser, möten med personer ur olika yrkesgrupper och information om hur man utbildar sig till yrket.

Susanne upplever att de nyanlända ungdomarna är mycket stressade och att de tror att de måste komma in på ett nationellt program på ungdomsgymnasiet för att lyckas i Sverige. Projektet försöker både hantera ungdomarnas stress och förklara vad som kommer efter språkinstruktionsprogrammet. Information tas fram och översätts till flera språk och kommer även att finnas som inspelade ljudfiler för de ungdomar som inte kan läsa.

"Det de hör är att om du hamnar på Komvux så är det kört. Det är för sent, då har du ingen framtid i Sverige. Vi måste berätta att det inte är så." (projektledare)

Kalle upplever att svenska och nyanlända ungdomar successivt umgås allt mer på både Tunnan och Nätet. Dels samlas de runt gemensamma intressen på fritidsgården och dels styr personalen gruppindelningen så att ungdomarna blandas under gemensamma aktiviteter. De nyanlända ungdomar som söker sig till Nätet är killar och det är även majoriteten av ungdomarna på språkinstruktionsprogrammet.

KURSEN SOMMAR PÅ NÄTET

Sommaren 2016 arrangerade projektet kursen Sommar på Nätet för nyanlända ungdomar. Kursen erbjöd språkträning och samhällsinformation, exempelvis om kommunens olika förvaltningar. Ungdomarna fick bland annat besöka kommunhuset och brandstationen. De fick dessutom träffa lokala föreningar och testa olika aktiviteter i syfte att hitta någon som de vill fortsätta med. Föreningsaktiviteterna var öppna för alla ungdomar, inte bara de nyanlända, och hade även som syfte att svenska och nyanlända ungdomar skulle träffas och lära känna varandra.

Kalle berättar att kursen var uppskattad, men att projektet lärde sig mycket och kommer att göra en del annorlunda nästa sommar. Bland annat inföll Sommar på Nätet under Ramadan, vilket gjorde att många muslimska ungdomar var trötta och håglösa och inte kom alla dagar. En annan lärdom var att det inte räcker att informera ungdomar, boenden och gode män några veckor i förväg. Ungdomscoacherna behöver ha en mer kontinuerlig kontakt över året och samla in ungdomarnas egna önskemål för att ge dem inflytande över innehållet och öka engagemanget.

Kommunen arrangerade också en sommarskola för nyanlända elever som läser svenska som andraspråk. Söktrycket till Sommarskolan var högre än till Sommar på Nätet och en tanke som projektet har är att försöka integrera de två nästa år så att fler nyanlända ungdomar får ta del av föreningsaktiviteterna och träffa svenska ungdomar när Sommarskolan är slut.

SAMVERKAN

När projektet startade fanns socialsekreterare, studie- och yrkesvägledare och arbetsförmedlare på plats i lokalerna under Nätets öppettider. Numera är samverkan mer individcentrerad och ungdomscoacherna bokar in de myndighetspersoner som behövs på en tid och plats som passar ungdomen, inte bara på Nätet. Kalle upplever att det fungerar smidigt och är lätt att slussa ungdomarna rätt, så att de får det stöd de behöver.

Bromölla ingår i ett kommunalförbund med Sölvesborg som omfattar bland annat gymnasieskola och vuxenskola. Ungdomscentret Nätet samarbetar mycket med Navigatorcentrum i Sölvesborg kring det kommunala aktivitetsansvaret ute på gymnasieprogrammen.

I slutet av 2016 tillsattes en styrgrupp för att dels underlätta implementeringen i ordinarie verksamhet och dels hitta lösningar som är "utanför boxen". I styrgruppen sitter chefer för skola, arbetsförmedling, IVO, kommunalförbundet, näringslivsförvaltningen samt KAA- samordnaren, integrationssamordnaren och projektledaren. Susanna berättar att gruppen lyckas hitta nya lösningar och samverkansmöjligheter.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Susanne påpekar vikten av att ha en tydlig handlingsplan för det kommunala aktivitetsansvaret som en grund för verksamheten: med rutiner, aktiviteter och ansvarsfördelning.

Kalle tycker att den viktigaste framgångsfaktorn i projektet är att etablera goda relationer. Dels behövs en tillitsfull relation mellan ungdomscoacherna och ungdomarna själva för att de ska vilja komma till Nätet för vägledning; och dels behöver coachen ha ett nätverk med alla de vuxna som ska hjälpa till för att ge ungdomarna bästa möjliga förutsättningar.

Susanne ser också att informationsarbetet är en viktig framgångsfaktor. Det räcker inte att nyanlända ungdomar känner till att Nätet finns, utan de måste också förstå vilken hjälp de själva kan få där. Ur det

perspektivet är det bra att personalen på Nätet även arbetar i andra verksamheter där de möter ungdomarna, som på fritidsgården eller språkintruktionsprogrammet, så att de kan berätta vad som är på gång och påminna om verksamheten. För vissa ungdomar kan det krävas information med tolkstöd, särskilt när det gäller att locka till aktiviteter som Sommar på Nätet.

2. PROGRAMOMRÅDE 3

BLEKINGES UNGA LYFTER 2.0

TEXTRUTA:

Projekt	Blekinges Unga Lyfter 2.0
ESF-region	Sydsverige
Programområde/särskilt mål	3.1
Startdatum	Maj 2015
ESF-stöd totalt	Ca 34,8 MSEK
Medfinansiering via ersättning till deltagare	Ja
Totalt antal inskrivna deltagare t.o.m december 2016 (slutmål)	Ca 1496 (2500)
Status för arbetet med nyanlända	Uppstart

Blekinges Unga Lyfter 2.0 är ett regionalt projekt inom Sysselsättningsinitiativet för unga (PO 3) och det omfattar Blekinges fem kommuner.

En regional samverkan för att bygga lokala navigatorcentra i samtliga kommuner startade med statligt stöd för ungefär två år sedan. Då fick regionen extra pengar från regeringen för att bekämpa ungdomsarbetslösheten, som var högst i Sverige.

År 2015 beviljades regionen medfinansiering från ESF för projektet Blekinges Unga Lyfter 2.0 vilket gav kommunerna möjlighet att, utifrån lokala förutsättningar, implementera och utöka verksamheten på sina navigatorcentrum.

Gemensamt för de fem lokala delprojekten är att ett navigatorcentrum jobbar med coaching, bemötande och en blandning av kurser och öppen verksamhet. Verksamheten utgår från varje individs behov, vilket innebär att den unge kan närma sig arbetsmarknaden med utgångspunkt från den position individen har idag. Navigatorcentrums fokus på att se och bemöta individer har visat att gruppens behov varierar kraftigt och spänner över en stor bredd. Är vägen lång så kommer man arbeta med insatser som stärker den unge, och för de som redan har kommit långt handlar det mer om direkt kontakt mot jobb eller studier. Navigatorcentrum arbetar i samverkan med såväl studie- och yrkesvägledare inom skolan som med KAA (Kommunala Aktivitetsansvariga). Navigatorcentrum kan också hjälpa till med myndighetskontakter och att hitta praktikplats.

Det finns ett kompetensutvecklingsprojekt i regionen där alla navigatorcentrum ska delta tillsammans med kommunernas enheter för ekonomiskt bistånd och arbetsmarknad. Projektet heter Skapa Komp och är delfinansierat av ESF. Tanken är att alla som deltar ska få en gemensam kompetensplattform exempelvis inom jämställdhetsfrågor, som alltid är aktuella i Blekinges unga lyfter. Det finns ett projektmål på att sjuttio unga i Blekinge ska göra yrkesval som inte är könsstereotypa.

Projektet arbetar enligt en tidigare utvecklad modell: Blekingemodellen. Den innebär att Blekingeaktörer samarbetar över geografi, system och organisatoriska gränser för att erbjuda unga en väg in och flera vägar ut till hela Blekinges arbetsmarknad.

Eftersom deltagarna kommer och går i verksamheterna är det, än så länge, sällan många nyanlända samtidigt på samma navigatorcentrum. Vissa nyanlända ungdomar deltar bara i en specifik föreläsning och återkommer kanske inte till verksamheten efteråt.

BAKGRUND

Olofström har drygt 13 000 invånare, drygt 10 procent av dem är unga 16-24 år. Andelen UVAS i den åldersgruppen var år 2014 knappt 10 procent bland inrikes födda och drygt 22 procent bland utrikesfödda ungdomar.

Projektledare Cecilia Leandersson har varit med från starten och byggt upp Navigatorcentrum i Olofström. Charlotte Porshammar är en av projektets arbetsmarknadscoacher och även en av ledarna för kursen Ung Möjlighet.

Grunden för projektet lades år 2011 i projektet Kompetensare (se www.kompetensare.se). År 2012 startade projektet Kompetensare 2.0 med finansiering från ESF. Projektet riktade sig till ungdomar nära arbetsmarknaden och erbjöd sex veckors utbildning följt av sex veckors praktik.

Genom projektet Blekinges Unga Lyfter fick navigatorcentrum år 2014 möjlighet att starta en öppen verksamhet. Under förra programperioden testades nya arbetssätt som nu implementeras och skalas upp. Det blev en stor skillnad för verksamheten att få egna lokaler 2015, nu hittar ungdomarna till Navigatorcentrum, både på drop in och till föreläsningar och möten.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Navigatorcentrum är öppet för drop in vardagar klockan 10 till 14. Verksamheten riktar sig till ungdomar 15-24 år. Besökarna är inrikes födda, utrikesfödda och nyanlända ungdomar som står olika långt från arbetsmarknaden. Det varierar hur många som kommer till drop in under en dag, oftast är det max fem personer. När Navigatorcentrum ordnar kurser kan dock antalet besökare vara närmare 30 personer per dag. Det är fler killar än tjejer i verksamheten i stort och detsamma gäller för de nyanlända.

I verksamheten finns ungdomsspanare, arbetsmarknadscoacher och praktiksamordnare. Stort fokus ligger på att bemöta varje individ efter behov och att skraddarsy det stöd man ger. En av de arbetsmarknadscoacher som finns i Navigatorcentrums lokaler, Jussi Juutilainen, är anställd av kommunens arbetsmarknadsenhet för att arbeta specifikt med nyanlända och integration.

En stor del av de nyanlända som kommer till Navigatorcentrum kan inte skrivas in i Blekinges Unga Lyfter eftersom de har någon form av sysselsättning, t.ex. SFI. Dem jobbar Jussi med i sin roll som ansvarig på arbetsmarknadsenheten för nyanlända och integration. Genom att han tar emot besökare i Navigatorcentrums lokaler och har nära relationer med projektet så sker ett löpande erfarenhetsutbyte om de nyanlända ungdomarnas behov och vilket stöd som fungerar bäst. Före sommaren hade Jussi 5-10 nyanlända i åldrarna 19-29 år i sin verksamhet. De har nu kommit ut i praktik eller studier.

De ungdomar Jussi träffar har en ganska tydlig bild av vad de vill uppnå. Coachens roll blir då att ge råd och information om vilka möjligheter som finns. Till stor del handlar det om information om och coaching till studier.

Jussi berättar att många nyanlända ungdomar i Olofström är akademiker med påbörjad eller avslutad högskoleutbildning. Vissa har hög studietakt och klarar SFI med högsta betyg. Alla som kommer är inte heller traumatiserade, även om många är det. Till andra orter i regionen kommer mest ungdomar som levt som

flyktingar i många år och inte fått tillgång till en ordentlig skolgång. Det ger helt andra förutsättningar för deras etablering.

Jussi tycker att det är svårt att nå ut till nyanlända ungdomar med information om verksamheten. Det räcker inte att informera skolor och arbetsförmedlingar. Han har därför besökt folkhögskolan, Komvux, de ideella föreningarnas språkcaféer och han har även träffat den islamska föreningens imam för att sprida kännedomen till fler grupper.

Utgångspunkten på Navigatorcentrum är att alla ska behandlas lika i mötet med coacher och ungdomsspanare. De nyanlända utgör inte någon särskild grupp, men de kan behöva extra språkstöd för att kunna tillgodogöra sig verksamheten. Det finns tillgång till telefontolk och tolk på kommunens Service center, men på Navigatorcentrum använder man inte tolk i verksamheten. Istället anpassar personalen språknivån och genomförandet av olika aktiviteter till deltagarnas förutsättningar.

KURSEN UNG MÖJLIGHET

Med stöd från FINSAM driver arbetsmarknadsenheten i Olofströms kommun 10-veckorskursen Ung Möjlighet som tagit det bästa från Kompetensare 2.0 och kompletterat med sådant som ungdomarna saknade, bland annat kunskap om hälsa.

Våren 2016 hade kommunens arbetsmarknadsenhet för avsikt att starta upp en kurs riktad enbart till nyanlända. Trots att det fanns många nyanlända ungdomar i kommunen gjorde dock formella och praktiska hinder att man inte kunde fylla en hel grupp. Istället deltog fyra nyanlända killar i den ordinarie kursen Ung Möjlighet tillsammans med svenska ungdomar. Det visade sig vara ett väldigt lyckosamt drag, då det uppstod en "naturlig integration". Genom att de nyanlända deltog i samma grupp så blandade de sig med övriga deltagare under rasterna, istället för att hamna för sig.

"Det räcker att få in nyanlända i lokalen, det blir en annan dynamik när det blir mer mångkulturellt".
(projektledare)

"Det blir integration på riktigt. De blir vänner. De fick göra jobb tillsammans." (projektledare)

"Det en grupp och ett team kan göra med människan kan vi coacher inte förmedla genom att prata."
(arbetsmarknadscoach)

Charlotte Porshammar, som är arbetsmarknadscoach och en av kursledarna på Ung Möjlighet, såg att vissa nyanlända deltagare kunde hänga på direkt i samtal och aktiviteter. Där fanns stora vinster med att blanda ungdomarna. Både svenska och nyanlända ungdomar hade stor behållning av att ta del av varandras livshistorier och perspektiv.

Med andra nyanlända deltagare måste hon sitta individuellt efter varje kurstillfälle för att förklara innehållet och ibland var det svårt att veta hur mycket personen hade kunnat ta till sig av det som sagts.

Sommaren 2016 arrangerade Jussi en kortvariant av Ung Möjlighet för ungdomar i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Kursen hade fokus på studiemöjligheter, arbetsmarknad, samhälls- och föreningskunskap. Arbetsförmedlingens etableringshandläggare kunde anvisa deltagare till kursen. Under kursen blev det tydligt att de nyanlända ungdomarna bland annat saknade kunskap om vilka föreningar som finns i kommunen och vilket utbud de har. De saknade också kunskap om hur en förening fungerar och hur man blir medlem.

"I somras gick vi igenom arbetsrätt och samhällsinformation om föreningar och om kommunen. Deltagarna var upprörda över att ingen informerat dem om att föreningar finns. De sitter på föreläsningarna och har jättetråkigt, många med psykisk ohälsa känner sig ensamma och isolerade." (arbetsmarknadscoach)

SAMVERKAN

Projektet har ett samarbete med Arbetsförmedlingen. När handläggaren på Arbetsförmedlingen haft inskrivningsmöte tar hen med sig ungdomarna till Navigatorcentrum för att de ska få kännedom om verksamheten. Projektet Ung Framtid sitter också på Navigatorcentrum några timmar i veckan och projekten samarbetar om föreläsningar. Samarbete om föreläsningar sker även med övriga Navigatorcentrum i Blekinges Unga Lyfter.

En studie- och yrkesvägledare från skolan sitter på Navigatorcentrum en dag i veckan för att kunna fånga upp frågor om t.ex. studieival.

Det finns också ett informellt samarbete kring det kommunala aktivitetsansvaret där projektledaren och en ungdomscoach deltar i månatliga samverkansmöten.

Ett visst utbyte sker också med skolornas elevcoacher. Bland annat gick Navigatorcentrums ungdomsspanare och skolornas elevcoacherna en gemensam utbildning våren 2016.

Genom de olika samverkansparterna i FINSAM kan andra instanser, t.ex. från psykiatri eller sjukvård, kopplas på vid behov. Många gånger behövs psykologhjälp till utsatta ungdomar.

Jussi har också genom sitt ansvar för nyanlända och integration regelbundna kontakter med kommunens integrationssamordnare.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Jussis råd till andra verksamheter är att tänka långsiktigt och kartlägga var de nyanlända finns just nu för att kunna uppskatta när de kan förväntas komma till projekten och vilka behov av stöd de kan tänkas ha.

Kursledaren Charlotte tipsar om att föreläsare måste tänka på språket och inte använda liknelser, underförstådda budskap eller talesätt. Det är viktigt med ett tydligt klarspråk. Det gynnar även infödda svenska ungdomar som har svårt med abstrakta begrepp. Charlotte påtalar också vikten av att uppmuntra nyanlända deltagare att ställa frågor när de inte förstår. Det kan ta ett tag och man måste hela tiden följa upp att alla förstår det som sägs.

Ett annat gott råd från projektet är att ge ungdomarna tid. De nyanlända ungdomarna behöver få tid och hjälp att stegvis upptäcka normerna i det svenska samhället och få stöd i sätta sin egen värdegrund i relation till den som finns i det nya landet.

BAKGRUND

Av kommunens drygt 17 000 invånare är cirka 10 procent ungdomar mellan 16 och 24 år. Enligt Temagruppens UVAS-statistik så var andelen UVAS i den åldersgruppen drygt 26 procent bland utrikes födda och drygt 7 procent bland inrikes födda ungdomar år 2014.

Ett embryo till verksamheten byggdes upp av projektledaren Marcus Cato och ungdomscoachen Bosse Jansson när regionen fick anslag från regeringen för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. En liten navigatorverksamhet startades då i Sölvesborg. Samtidigt vidareutvecklades en pågående satsning på att coacha ungdomar med försörjningsstöd till självförsörjning i samverkan med kommunens enhet för ekonomiskt bistånd. Det kommunala aktivitetsansvaret och introduktionsprogrammet stärktes också upp med mer resurser. Under tiden förbereddes en projektansökan till ESF.

För drygt ett år sedan övergick delar av Navigatorcentrums verksamhet i det regionala socialfondsprojektet Blekinges Unga Lyfter. Verksamheten, som finns i den så kallade "Skofabriken" i Sölvesborg, kunde då skalas upp med utökad drop in, utbildningar och öppna föreläsningar. Arbetet med att bygga upp verksamheten har tagit tid, men nu tycker Marcus att projektet börjar se resultat.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Navigatorcentrum i Sölvesborg är öppet för drop-in två eftermiddagar i veckan. Projektverksamheten består förutom den öppna verksamheten av 10-veckorsutbildningen Morot. Målgruppen är ungdomar i åldrarna 16-24 år som vill ha råd och stöd för att komma vidare i praktik, arbete eller studier. I den öppna verksamheten kan ungdomar komma på föreläsningar eller tala med någon av projektets coacher. Det är endast ungdomar helt utan sysselsättning som skrivs in i Blekinges Unga Lyfter 2.0, men alla ungdomar är välkomna till centret.

Det finns tre ungdomscoacher och en projektledare, som även är ungdomscoach, i verksamheten. Ett 20-tal ungdomar är vanligtvis aktiva på Navigatorcentrum, samtidigt som ett par är ute i praktik. Nio av tio deltagare är svenska. Det är inte så vanligt med helt nyanlända, de flesta utrikes födda deltagare har bott 5-10 år i Sverige. De flesta ungdomarna på Navigatorcentrum är killar.

Coachingen handlar främst om att ungdomarna ska bli redo för arbetsmarknaden och hitta praktik eller arbete. Men det kan även handla om ohälsa eller behov av studievägledning. I det arbetet är samverkan med skola och arbetsförmedling viktig.

På Navigatorcentrum jobbar coacherna med ett lösningsfokuserat arbetssätt för att skapa lyssnande möten. Arbetet utgår från en gemensam värdegrund där respekt och prestigelöshet är viktiga begrepp.

Även om det inte finns några lokala handlingsplaner för de horisontella principerna så bedömer Marcus att projektet lever upp till både jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering genom att hela tiden bemöta individen på dess egna villkor. En HBTQ-certifiering har påbörjats i samarbete med andra verksamheter i huset. Målet är att hela tiden blir bättre på bemötande.

"Det som verkligen räknas är att de som vi möter känner våra värdegrunder." (ungdomscoach)

Både svenska och utlandsfödda ungdomar hittar till Navigatorcentrum via ungefär samma kanaler. Det är oftast genom information i skolan, i socialtjänsten eller på den lokala arbetsförmedlingen. Inga nyanlända har dock kommit via socialtjänsten ännu, de flesta är fortfarande i skola eller etablering.

Marcus på Navigatorcentrum upplever att det är svårt att nå nyanlända som bara varit några år i Sverige. Det finns inga särskilda mötesplatser där information kan spridas, allt är ännu under uppbyggnad till följd av de senaste årens invandring. Navigatorcentrums coacher har goda relationer med handläggarna på Arbetsförmedlingen i Sölvesborg, men etableringshandläggarna som möter nyanlända under deras första år i Sverige finns några mil bort i Karlshamn. Vare sig nyanlända ungdomar eller etableringshandläggare känner till Navigatorcentrum. Dessutom har nyanlända som studerar SFI inte tid att komma till Navigatorcentrum.

Just nu förbereder Marcus och Bosse en verksamhet som är tydligare riktad till de nyanlända. Dels har man börjat knyta tätare kontakter med etableringshandläggarna i Karlshamn och dels har man rekryterat en projektmedarbetare som själv är nyanländ från Syrien. Syftet med nyrekryteringen är både att kartlägga nyanlända ungdomars behov av stöd och att få en naturlig "ingång" till de nyanlända ungdomarna i Sölvesborg.

Det finns ett hundratal elever från Sölvesborg på språkintruktionsprogrammet. De ingår inte i Blekinges unga lyfter 2.0 eftersom de studerar. Navigatorcentrum riktar sig dock till dem i den del av verksamheten som inte finansieras av ESF. Just nu har man börjat ta kontakt med nyanlända elever och sprida information inom ramen för det kommunala aktivitetsansvaret. Målet är att bygga en relation så att ungdomarna kommer till Navigatorcentrum senare, om de behöver stöd för att klara studierna eller för att komma vidare om de hoppar av skolan.

KURSEN MOROT

Morot är en 10-veckorskurs för unga som varken arbetar eller studerar. Cirka 15 unga deltar varje kurstillfälle. Kursen varvar teori och studiebesök med praktik. Tanken är att kursen ska ge ungdomarna "livskunskap" – det som man inte får i skolan, men behöver för att klara livet. Det kan vara hur man skriver CV och personligt brev, hur man klär sig och uppför sig på en anställningsintervju och hur man sköter sin privatekonomi. Men det handlar också om självkänedom, lycka, hälsa och träning.

I somras arrangerade Navigatorcentrum en kortare variant av kursen Morot och där deltog några utlandsfödda ungdomar som bott 8-10 år i Sverige, de hade så goda kunskaper i språket och om samhället att kursinnehållet inte behövde anpassas.

SAMVERKAN

I en liten kommun är det viktigt att försöka hitta samordningsvinster som gynnar ungdomarna, berättar Marcus. Projektet jobbar för att komma bort från målgruppkonkurrensen genom att sätta ungdomen i fokus och ha en dialog med andra aktörer om vilken verksamhet som är till störst nytta för varje individ.

"Det finns inte så många kompletterande aktörer, vilket kan vara ett problem. Så länge vi har en bra dialog med Arbetsförmedlingen så fungerar det." (projektledare)

Dialog pågår med personal på språkintruktionsprogrammet för att komma överens om vilka behov eleverna har och vem som ska göra vad. Kanske kan Navigatorcentrum erbjuda en modul om arbetsmarknadskunskap på språkintruktionsprogrammet.

Ett av HVB-hemmen⁹ i kommunen har bett om att få starta en egen skolverksamhet i väntan på att ungdomarna ska få plats i den kommunala skolan, dit det är kö. Marcus har öppnat upp för att förlägga den tillfälliga skolverksamheten i Navigatorcentrums lokaler. – "Då får vi kanske in dem i vår verksamhet också. Det är annars svårt att få de kontaktytorna", säger han.

Samarbete med Arbetsförmedlingen och ESF-projektet Ung framtid är under utveckling. Ung framtid kan skicka deltagare till Navigatorcentrums föreläsningar och Navigatorcentrum kan vid behov få ta del av den kompetens som finns på Arbetsförmedlingen. Under hösten 2016 samverkar man även om lokaler.

Kommunen tillsatte i slutet av 2016 en heltidstjänst som ska leta praktik- och arbetstillfällen för nyanlända i det privata näringslivet. Det arbetet görs i samarbete med Arbetsförmedlingen och Navigatorcentrum.

Sölvesborg samarbetar med andra Navigatorcentrum genom att man skickar ungdomar till varandras arrangemang och samarrangerar vissa utbildningar. Utöver nyttan med att få ta del av fler föreläsningar till en delad kostnad så finns ett värde i att ungdomarna blir mer mobila och kommer utanför sin geografiska komfortzon, det breddar deras valmöjligheter när det gäller studier och arbete. Många av Navigatorcentrums besökare visar en viss ovilja lämna kommunen.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Marcus främsta råd till andra projekt som riktar sig till nyanlända är att involvera målgruppen från början. Genom att ha en projektmedarbetare som själv är nyanländ så hoppas projektet bli mer pricksäkert, både avseende vilka aktiviteter man erbjuder och i att nå ut till de nyanlända för att locka till sig deltagare.

Det måste också finnas arbete eller praktik att matcha de nyanlända ungdomarna mot. Kommunen och Arbetsförmedlingen behöver jobba hårt för att hitta arbets- och praktiktillfällen. Kommunerna bör föregå med gott exempel och själva anställa, anser Bosse och Marcus.

LOBBEN 2

FAKTARUTA:

Projekt	Lobben 2
ESF-region	Mellersta Norrland
Programområde/särskilt mål	3.1
Startdatum	Jan 2016
ESF-stöd totalt	Ca 5,4 milj kr
Medfinansiering via ersättning till deltagare	Ja
Totalt antal inskrivna deltagare fram till november 2016 (slutmål)	71 (90)
Status för arbetet med nyanlända	Genomfört

⁹ Hem för vård eller boende.

Lobben 2 drivs av Jämtlands-Härjedalens Idrottsförbund i samverkan med idrottsförbunden i Västernorrland och Gävleborg. Projektet är en fortsättning på det Lobben-projekt som bedrevs under ESF:s förra programperiod. Det finns därför redan utarbetade strukturer för samarbete med arbetsförmedlingar och kommuner i de tre distrikten.

Varje idrottsförbund tar under 3 terminer in en grupp om upp till 20 arbetslösa ungdomar per termin. Deltagarna, som är mellan 18 och 24 år, får praktik och utbildning under fyra månader. Deltagarna anvisas från Arbetsförmedlingen och finns i ungdomsgarantin eller jobb- och utvecklingsgarantin. Praktikplatser erbjuds inom det lokala näringslivet samt på olika skolor och förskolor i de kommuner som deltar. Innehållet i utbildningen kommer från SISU idrottsutbildarnas ledarutbildningar¹⁰.

Våren 2016 delfinansierade Tillväxtverket en pilot för att se om de metoder som Lobben 2 tillämpar kan leda till snabbare integration för nyanlända ungdomar. Under en projektperiod på 4 månader deltog sammanlagt 20 nyanlända och asylsökande ungdomar från piloten på 3 orter i samma aktiviteter som de inrikes födda ungdomarna i Lobben 2. De nyanlända och asylsökande deltagarna finns inte med i rapporteringen till ESF och SCB, men lärdomarna som gjordes har ärvts in i ESF-projektet.

Vi har besökt Lobben 2 i Östersund, där den grupp som gick på våren 2016 till hälften bestod av asylsökande ungdomar och till hälften av inrikes födda ungdomar som anvisats från Arbetsförmedlingen.

¹⁰ Se <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/>

BAKGRUND

Östersund kommun har drygt sextiotusen invånare och ungefär var tionde är mellan 16 och 24 år. Andelen UVAS bland ungdomar 16-24 år låg på knappt 7 procent bland inrikes födda år 2014. Bland utrikesfödda ungdomar var andelen drygt 10 procent.

Asylboendet Grytan ligger i Östersunds kommun. Det har blivit rikskänt genom en tv-dokumentär om den ideella föreningen Hej Främling! som erbjuder friskvårdsaktiviteter i olika former till flyktingarna på boendet.

Maria Norling är huvudprojektledare för projektet Lobben 2 och Sepideh Razavi är projektledare för den integrationspilot med asylsökande deltagare som finansierats av Tillväxtverket.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Deltagarna till Lobben 2 rekryteras vanligen genom att handläggare på Arbetsförmedlingen bjuder in möjliga deltagare till ett informationsmöte. Våren 2016 rekryterade integrationspiloten i Östersund också deltagare på asylboendet Grytan. Inför deltagandet i projektet får ungdomen lämna önskemål om praktik och matchas mot den bank av praktikplatser som Lobben 2 har upprättat i samverkan med kommunala skolor, förskolor och andra lokala arbetsgivare. Efter ett inledande samtal om vad projektet och praktiken innebär sluts en överenskommelse mellan projektet, deltagaren och Arbetsförmedlingen. I de asylsökandes fall skulle Migrationsverket godkänna praktiken. De mellan 10 och 20 ungdomar som tas in samtidigt bildar en grupp i Lobben 2.

Ungdomarna är ute på praktik fyra dagar i veckan och deltar tillsammans i projektets utbildning en dag i veckan. Jämställdhet och ledarskap är alltid viktiga inslag i utbildningen, men det exakta innehållet i utbildningen skräddarsys efter deltagarnas behov inför varje ny projektomgång. Det är viktigt att deltagarna kan relatera till och intressera sig för innehållet.

Utbildningen varvar teori och föreläsningar med praktiska moment där deltagarna övar på att leda varandra, eller barn, i grupp. I den grupp där asylsökande deltog arbetade man särskilt mycket med praktiska övningar för att komma över språkbarriärerna. Den gruppen fick också mer innehåll än vanligt med fokus på värdegrund och samhällsnormer. Dessutom ingick teman som personlig utveckling, pedagogik och idrott för personer med funktionsvariationer.

INTEGRATIONSPILOTEN

Deltagarna i integrationspiloten började i februari 2016 och blev klara före sommaren. Syftet med piloten var att testa om metoderna i Lobben 2 fungerar för att korta vägen till egen försörjning och delaktighet i samhället för nyanlända. Projektet är ett integrationsprojekt och de asylsökande ungdomarna deltar i all utbildning tillsammans med de inrikes födda ungdomar som Arbetsförmedlingen anvisat till Lobben 2. Tanken är att de nyanlända lär känna samhället ur ett ungdomsperspektiv genom att umgås med unga som bott hela, eller stora delar, av sitt liv i Sverige.

Målen för vad piloten ska uppnå är högt ställda och omfattar exempelvis att de nyanlända deltagarna ska få fler svenska kompisar, lära sig språket bättre, få en ökad förståelse för idrottsrörelsen och på ett naturligt sätt

lära känna svensk kultur och svenska normer. Projektmedarbetarna har sett och behandlat samtliga ungdomar som en gemensam grupp. De flesta av de svenska ungdomarna har varit positiva till blandningen, någon enstaka har tyckt att det gått för långsamt och krävts för många förklaringar.

Sepideh som har jobbat med integrationsprojekt tidigare upplever att idrottsrörelsen, med dess öppenhet och möjlighet att lyfta fram styrkan hos alla individer, är en bra grund för integration. Hennes intryck är också att de metoder som Lobben 2 använder fungerar mycket bra även om hon önskar en större vilja till integration även hos arbetsgivarna. Det räcker inte att projektdeltagarna lär känna varandra, de behöver också lära känna fler personer på sina praktikplatser.

Projektet har eftersträvat en jämn fördelning mellan svenska och nyanlända deltagare och mellan tjejer och killar. Det har varit en utmaning att rekrytera nyanlända tjejer och trots riktade insatser var endast 2 av 20 deltagare tjejer.

Sepideh lyfter fram de stora olikheterna i gruppen av nyanlända när det gäller utbildningsbakgrund och socioekonomiska faktorer samt kritiskt tänkande och öppenhet för andra perspektiv. Hon upplever att projektet varit en perfekt miljö för ungdomarna att utvecklas i, för att förstå och börja respektera allas olikheter. Det har också fungerat bra för att inspirera till friskvård och en mer aktiv livsstil, trots att ingenting i projektet har handlat om att lära sig att idrotta. Hos de flesta asylsökande deltagare har intresset för idrott ökat under projektets gång genom att de fått kontakt med idrottsförbunden och med lokala idrottsföreningar, samtidigt som förståelsen för den svenska idrottsrörelsen har ökat. Det ökade intresset för fysisk aktivitet och deltagande i föreningsaktiviteter har, enligt Sepideh, i sin tur lett till bättre självkänsla, mindre oros känslor och en ljusare syn på framtiden.

De nyanlända deltagarna har visat ett stort intresse för vad en förening är och inom vilka områden en sådan kan finnas. De tycks ha fått en positiv bild av ideella föreningar, bland annat genom kontakterna med lokala idrottsföreningar och ideella aktörer som Hej Främling! men kanske även genom att det är ett idrottsförbund som driver projektet.

SAMVERKAN

Projektet bygger på samverkan mellan idrottsförbunden, kommuner, lokalt näringsliv och Arbetsförmedlingen.

Projektmedarbetarna är noga med att inte ta rollen av psykolog eller terapeut. De ger så mycket information de kan om hur deltagarna kan få hjälp och stöd från olika aktörer i samhället och försöker hjälpa deltagarna att komma rätt i exempelvis vårdsystemet. De delger också, i den mån sekretessen tillåter det, information till handläggarna på Arbetsförmedlingen om vilket stöd de ser att ungdomarna behöver men som projektet inte kan ge.

Projektet har samarbetat med Parasport Jämtland-Härjedalen som har lett en utbildningsdag om tillgänglighet och visat på idrottsmöjligheterna för personer med funktionsvariationer.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT OCH VERKSAMHETER

Sepideh, som även har erfarenhet av att arbeta med andra integrationsprojekt, lyfter fram vikten av att anpassa insatserna till målgruppen. Det gäller att hitta rätt länk mellan den nyanlände och samhället. Det är också viktigt att de personer som möter och ska stötta nyanlända, till exempel studiehandledare, projektmedarbetare eller handläggare på olika myndigheter, är neutrala och inte överför känslor av frustration

eller missnöje på dem de ska hjälpa. Den samhällsinformation som ges bör enligt Sepideh vara genomtänkt och anpassad till deltagarnas situation och bakgrund. De som ger informationen bör också ha respekt för de nyanlända och inte döma deras kulturella bakgrund.

Det är lättare för projektmedarbetare som har matchande språkkunskaper och nätverk i målgruppen att sprida kännedom om projektet. Sepideh som talar både svenska och persiska har lyckats rekrytera fler nyanlända deltagare än projekten i de andra distrikten, kanske beroende på hennes språkkunskaper. Hon upplever sig också ha blivit något av en förebild för de nyanlända tjejerna. Det är generellt svårare att rekrytera nyanlända tjejer och det kan krävas både barnomsorg och information till tjejernas föräldrar, makar eller bröder för att få en accept på deltagandet. Två unga mammor kunde inte delta eftersom de saknade barnomsorg.

Sepideh upplever att ungdomarna behöver så bred inspiration som möjligt för att se olika möjligheter. Studiebesök fungerar bra, inte minst för tjejer, för att visa på olika yrken och studievägar. Men det behövs även information om egenföretagande och innovation. Ungdomarna har enligt henne ofta en bild av att de "måste" bli läkare, advokat eller tandläkare när de kommer. De ser inte att även yrken som barnskötare, elektriker och programledare behövs. Projekt som Lobben 2 kan bidra till att visa på alternativ och ge ungdomarna andra mål. När projektet har inslag av personlig utveckling blir de nya målen också mer i linje med individens egna intressen, enligt Sepideh.

Projektet har utvärderat och diskuterat piloten både under och efter genomförandet. Maria berättar att två distrikt tog in asylsökande medan ett distrikt tog in ungdomar med uppehållstillstånd från etableringsprogrammet. De asylsökande upplevdes mer motiverade att delta i aktiviteter för att få goda referenser och lära sig förstå det svenska samhället. De som ingick i etableringsprogrammet och som hade haft andra insatser innan var lite mindre motiverade.

"Det har varit mer framgångar än motgångar i piloten. Till exempel så var det en framgångsfaktor att ha med asylsökande i projektet. De är mer motiverade än de ungdomar som Arbetsförmedlingen anvisar från etableringen... De asylsökande bidrog med energi och nyfikenhet till gruppen av långtidsarbetslösa ungdomar. Och svenskarna tog sig tid att lyssna och förklara utan att bli otåliga och köra över." (projektledare)

Det krävs framförhållning och en del extra arbete för att kunna få ut asylsökande på praktik, exempelvis för att få fram utdrag från brottsregistret när det inte finns något personnummer. Det kan också ta tid att hitta rätt handläggare på Migrationsverket för att få ett godkännande av praktikplatsen.

När nyanlända deltar i projektet krävs det en större tydlighet än vanligt i kommunikationen mellan projektet och deltagarna, exempelvis om regler och förväntningar. Mycket ligger i vanliga fall underförstått i de gemensamma normer som finns i samhället. Det är viktigt att stämma av att alla har förstått varandra och vet vad som gäller.

Det kan vara övermäktigt för både projektpersonal och deltagare att sträva efter att de nyanlända ungdomarna fullt ut ska förstå allt som sägs i projektet, säger Maria. Det viktiga är att de får med sig så mycket som möjligt och att de lär känna fler svenskar som kan fortsätta att guida dem.

Maria upplever att de nyanlända ungdomarna behöver fångas upp efter projektet eftersom de sällan har hittat en fast anställning under projektiden. Som det är nu, har de nyanlända projektdeltagarna fått några svenska vänner som de bland annat håller kontakt med på Facebook. De har också fått bättre kunskap om samhället och lite arbetslivserfarenhet. Men arbetet skulle behöva fortsätta, så att ungdomarna får utvecklas

vidare. Den ideella organisationen Hej Främling! har en viktig roll för att erbjuda hälsofrämjande aktiviteter men det skulle också behövas fortsatta arbetsmarknadsinsatser.

BOOST BY FC ROSENGÅRD II

Projekt	Boost by FC Rosengård II
ESF-region	Sydsverige
Programområde/särskilt mål	3.1
Startdatum	Januari 2015
ESF-stöd totalt	Ca 56,6 milj kr
Medfinansiering via ersättning till deltagare	Ja
Totalt antal inskrivna deltagare fram till november 2016 (slutmål)	1247 (1710)
Status för arbetet med nyanlända	Pågår

Boost by FC Rosengård II drivs av idrottsföreningen FC Rosengård 1917. Projektet är en fortsättning på tidigare ESF-finansierade projekt. Det första projektet MABI Match startades 2003 och matchade långtidsarbetslösa Rosengårdsbor mot arbetstillfällen i föreningens nätverk av lokala arbetsgivare. I två påföljande MABI-projekt blev det tydligt att matchning inte räcker, utan att många arbetssökande har behov av förberedande aktiviteter och friskvårdsinsatser för att kunna tillgodogöra sig praktik och utbildning. De förberedande insatserna vidareutvecklades i projektet Boost by FC Rosengård under perioden 2011-2014 och nu tillämpar Boost by FC Rosengård II dessa metoder och arbetssätt.

Metoden är personalintensiv och grundtanken är att projektet ska förbereda ungdomar som står långt från arbetsmarknaden för arbete och studier, samt för de insatser som arbetsförmedling, kommuner och andra aktörer erbjuder. På så vis kompletterar Boost by FC Rosengård övriga insatser. Projektet arbetar långsiktigt med att lära känna och bygga en relation till ungdomarna, för att kunna stötta dem på bästa sätt. Det finns tre spår i projektet och deltagarna kan följa ett eller flera spår beroende på individuella behov:

- Arbete
- Studier
- Hälsa

Deltagarna anvisas från Arbetsförmedlingen eller Malmö Stad. De nyanlända som anvisas från Arbetsförmedlingen har i de flesta fall avslutat sin etableringsplan och finns nu i någon jobbgaranti.

En pilot, kallad START by FC Rosengård har initierats och finansierats av Arbetsförmedlingen under en del av 2016 för att testa hur Boost by FC Rosengårds metoder fungerar för nyanlända ungdomar. Dessa nyanlända ungdomar ingår inte i rapporteringen av deltagare till ESF och SCB men erfarenheterna har kommit ESF-projektet till godo.

Bakgrund

Malmö kommun har över 320 000 invånare. Ungefär 11 procent av dem är ungdomar mellan 16 och 24 år. År 2014 var andelen UVAS i den åldersgruppen nästan 8 procent bland inrikesfödda ungdomar och över 20 procent bland utrikesfödda.

Filippa Engstrand har arbetat i projektet sedan 2008 och blev biträdande verksamhetschef år 2011. Nu har hon ersatt projektledaren Sylvia Morfiadakis som startade projektet år 2003 och var projektledare och verksamhetschef fram till sin pension.

Större delen av verksamheten i Boost finansieras av ESF genom projektet Boost by FC Rosengård II, men Boost driver periodvis också andra små arbetsmarknadsprojekt med finansiering från Arbetsförmedlingen, Region Skåne eller Malmö Stad. ESF-projektets medfinansiering bygger helt på deltagaresättningar i form av exempelvis försörjningsstöd, aktivitetsersättning och aktivitetsstöd.

Verksamhet, arbetssätt och metoder

Filippa berättar att det som främst kännetecknar Boost är en holistisk syn på individen och att ungdomarna deltar i flera parallella aktiviteter i de tre spåren Hälsa, Studier och Arbete. Projektet försöker att ha en så bred syn och ett så brett utbud som möjligt. Det innebär att en individ kan läsa upp sina betyg och samtidigt delta i hälsofrämjande aktiviteter eller workshoppar om att söka arbete. Relationer, närhet och långsiktighet är enligt henne viktiga faktorer. I relationen till ungdomarna är det av betydelse att projektet vare sig drivs av en myndighet eller av något vinstdrivande företag.

Alla som skrivs in får först delta i en kartläggning där en vägledare ställer frågor om mental och fysisk hälsa, relationer, intressen, bakgrund och framtidsdrömmar. Mycket handlar sedan om att bryta ned de stora målen till små mål som går att uppnå, eller ibland att sätta upp mål om ungdomen inte har något.

”När du kommer till Boost är du som ett blankt blad. Du pratar med din vägledare och sedan börjar du skraddarsy och lägga till olika saker från Hälsa, Studier och Arbete. Du kan sätta ihop ett eget program som känns meningsfullt.” (projektledare)

Vägledaren fungerar som en processledare och följer ungdomen hela vägen genom projektet ända tills att den lotsas ut i arbete, studier eller någon annan åtgärd. Varje månad lägger vägledaren upp en plan tillsammans med deltagaren för vilka aktiviteter som hen ska delta i påföljande veckor för att komma närmare sina mål.

Matchning mot arbete är en viktig del av verksamheten, inte minst för att det är ett sätt att visa för ungdomarna att det händer saker om man anstränger sig. Projektet har byggt upp en detaljerad databas som gör det möjligt både att hitta rätt person till varje arbetstillfälle och att följa upp deltagarnas utveckling och resultat. En kvalitetsfaktor i matchningen är att Boost bara matchar deltagare mot jobb som de verkligen är intresserade av, vilket uppskattas av arbetsgivarna.

Drygt trettio personer är anställda av Boost för att täcka de flesta av ungdomarnas behov. Projektmedarbetarna är utbildade inom psykologi, sociologi, beteendevetenskap, studie- och yrkesvägledning, idrott och hälsa, rekrytering samt pedagogik. Ambitionen är att inte skicka runt ungdomarna mellan flera aktörer utan att bygga ett individanpassat team av olika yrkesroller inom Boost som tillsammans kan hjälpas åt att stötta ungdomen.

Boost fungerar ibland som en sluss vidare till andra mer passande insatser, genom att den grundliga kartläggningen i början identifierar vilket stöd ungdomen behöver. Om vägledaren märker att Boost är fel sorts stöd kan deltagarna gå tillbaka till Arbetsförmedlingen, eller till vården om det behövs. Projektet låter dock individen stanna i Boost så länge det går och är till nytta.

Ungefär en tiondel av deltagarna i Boost är nyanlända som har lämnat, eller aldrig varit i, etableringsprogrammet. Samtliga är minst 18 år, eftersom yngre ungdomar inte har något försörjningsstöd som kan fungera som medfinansiering. Majoriteten är unga arbetsmotiverade nyanlända killar som tar vilket jobb som helst, men som inte vill studera. De har en stor utmaning i att hitta en långsiktigt hållbar lösning och inte bara tillfälliga jobb. Filippa ser att praktik är extra viktigt för denna grupp eftersom de behöver få någon arbetslivserfarenhet på papper. Många kommer till Sverige utan dokument som visar deras tidigare utbildning eller yrkeskunskap.

”Den unga superambitiösa gruppen som vill bli läkare kommer inte till oss... Den gruppen har Arbetsförmedlingen inga problem med, de går i skolan... De som kommer till oss är ofta desperata att få ett enkelt jobb som inte kräver utbildning. De är inte intresserade av studievägledning. För dem är det verkligen brist på jobb.” (projektledare)

Nyanlända behandlas inte som en gemensam grupp i Boost, utan som individer med olika behov. Vilka aktiviteter de deltar i beror därför på vilka förutsättningar de har. Filippa berättar att det fungerar bra att ha nyanlända i verksamheten när de inte är fler än idag. De anpassningar som behövs ryms inom projektets budget. För många nyanlända är workshopparna för svåra språkmässigt, så de går på SFI i stället. Projektet har även utvecklat förenklade workshoppar, anpassad arbetsmarknadsinformation, samhällsorientering och praktisk språkräning för dem som inte kan tillräckligt mycket svenska för att delta i de mer avancerade workshopparna.

Andra utrikesfödda deltagare i Boost, som inte är nyanlända, visar större intresse för att gå den långa vägen via studier för att få ett bra jobb. Det syns i projektstatistiken att utrikesfödda i högre grad skrivs ut till studier än de inrikesfödda ungdomarna, som oftare skrivs ut till arbete.

I piloten START, som finansierades av Arbetsförmedlingen och inkluderade en delvis äldre målgrupp, testade man Boosts metoder på ett åttiotal nyanlända personer från etableringsprogrammet. Flera faktorer gjorde att Boosts projektupplägg inte fungerade optimalt för denna grupp. Den första faktorn var att piloten hade ett begränsat antal projektresurser som skulle arbeta med de nyanlända deltagarna och att utbudet av aktiviteter därför inte kunde vara lika flexibelt i START som det är i Boost. Dessutom gick deltagarna på SFI halva dagen, vilket gjorde att STARTs insatser måste koncentreras till den andra halvan av dagen.

När många individer behövde olika typer av aktiviteter samtidigt så räckte inte de fem projektmedarbetarna till för att täcka behoven, eftersom aktiviteterna är mycket personalintensiva. Lösningen blev att erbjuda fler standardiserade gruppaktiviteter, vilket inte alltid är det som ger bäst effekt för de enskilda individerna. Det faktum att personer som studerar SFI halva dagarna bara skulle bidra med halva deltagarfinansieringen till projektet gör också att det blir svårt att ta in många nyanlända i Boosts ordinarie verksamhet. Den lägre deltagarfinansieringen skulle i längden försvaga projektets ekonomi.

Den andra faktorn var att deltagarna inte alltid upplevdes vara helt motiverade eller redo att arbeta. Vissa tackade nej till de jobb som de matchades mot. Filippas reflektion är att nyanlända deltagare ”låses in” i etableringsprogrammet i två år genom att de är garanterade ersättning även om de tackar nej till jobb, så länge

de läser svenska minst på halvtid. Detta riskerar att göra dem passiva. Hon har också intryck av att vissa saknar insikt om att språkinläringen kan gå fortare på en arbetsplats jämfört med att bara läsa SFI.

Under 2017 räknar projektet med att satsa mer på nyanlända förutsatt att ekonomin går ihop. En arabisktalande projektmedarbetare har rekryterats som kommer att få särskilt ansvar för de nyanlända och även utveckla ytterligare några workshoppar för dem. Filippa upplever att det är en fördel att de nyanlända deltagarna också får delta tillsammans med svensktalande ungdomar, eftersom de då får öva på språket på ett naturligt sätt. Det pågår dessutom diskussioner med Arbetsförmedlingen om att starta ett projekt för unga mammor. Föräldralediga kan inte skrivas in i ESF-projektet då de saknar medfinansiering. Filippa ser att de ändå behöver insatser eftersom inte minst de nyanlända unga mammorna verkar vara föräldralediga nästan hela tiden och därför aldrig kan delta i arbetsmarknadsprojekt.

Samverkan

Olika yrkesroller samverkar internt inom ramen för projektet och externt har Boost en etablerad samverkan med Arbetsförmedlingen och Malmö Stad som anvisar deltagare.

Dessutom har projektet via projektägaren FC Rosengård mycket samverkan med lokalt näringsliv när det gäller matchningsarbetet.

Goda råd till andra projekt och verksamheter

Filippa konstaterar att det krävs annan personal för att möta de nyanlända deltagarnas behov på ett bra sätt. Främst handlar det om språkkunskaper och en förståelse för hur de nyanlända ungdomarnas informationsbehov kan skilja sig från behoven hos dem som bott en längre tid i Sverige.

Hon lyfter också vikten av att se de nyanlända ungdomarna som individer som har något värdefullt med sig i form av arbetslivserfarenhet eller tidigare studier. Många hon träffar är missnöjda med att deras kunskaper inte tas tillvara därför att de inte har rätt dokumentation. I det sammanhanget är det viktigt att arbeta med validering av kunskaper och erfarenhet.

Filippa ser en risk i att lägga för mycket fokus på slutmålet, på att skriva ut den nyanlända till någon aktivitet som praktik eller studier. Istället behöver kraft läggas på resan dit, på att förbereda individen så att den bättre förstår nyttan med insatserna och känner sig redo för dem. Ungdomarna förstår kanske inte nyttan med en praktik från början utan måste först få förståelse för hur arbetsmarknaden fungerar. Och när de väl kallas till en intervju måste de vara förberedda till tänderna. Ungdomarna behöver därför väldigt handfast hjälp att söka jobb.

”När du skickar en CV till en arbetsgivare så är det vad du gjort innan, med just den individen, som räknas. Har du tränat en, två eller tre gånger på att genomföra en intervju? Har du berättat för just den personen hur den ska bete sig, hur det funkar på en arbetsplats? Kulturella skillnader är jätteviktigt. Många tror att det bästa under en intervju är att sitta tyst och inte prata för sig.” (projektledare)

Avslutningsvis påminner Filippa om att fokus måste ligga på varje individ, på bemötande, relationer och långsiktighet.

UNG FRAMTID ETAPP 2

TEXTRUTA:

Projekt	Ung Framtid
ESF-region	Nationellt
Programområde/särskilt mål	3.1
Startdatum	April 2015
ESF-stöd totalt	Ca 314 milj kr
Medfinansiering via ersättning till deltagare	Ja
Totalt antal inskrivna deltagare fram till oktober 2016 (slutmål)	10 598 (15 000)
Status för arbetet med nyanlända	Uppstart

Ung Framtid är ett nationellt projekt för att motverka ungdomsarbetslöshet. Projektet drivs av Arbetsförmedlingen i 83 kommuner i ESF-regionerna Mellersta Norrland, Norra Mellansverige, Sydsverige, Västsverige och Östra Mellansverige. De två senare regionerna tillkom när målgruppen utökades med nyanlända med en etableringsplan. Det är det största projektet i PO 3 med möjlighet att ansöka om hälften av medlen i programområdet.

Arbetsförmedlingen och Svenska ESF-rådet fick år 2014 i uppdrag av regeringen att skyndsamt påbörja ett projekt inom PO 3. Projektet delades in i två etapper. Ung Framtid Etapp 1 var en förstudie och Ung Framtid Etapp 2, som startade i april 2015, är ett genomförandeprojekt.

Genom intensifierad matchning och individuella insatser ska projektet bidra till att ungdomar i utvalda kommuner i högre grad kommer ut i arbete eller studier. Ung Framtid har tillgång till alla de aktiviteter som finns inom Arbetsförmedlingens ram och kan också utveckla egna aktiviteter. Projektet ska jobba med åtgärder som syftar till att förbereda för anställning och utbildning samt att tillhandahålla arbetstillfällen, lärlingsplatser, praktikplatser eller fortsatt utbildning för målgruppen. De handläggare som deltar i projektet ska dessutom förbättra Arbetsförmedlingens arbete med att hitta anställningar till ungdomarna genom riktade aktiviteter för arbetsgivare.

Ett av målen med Ung framtid är att bidra till en mer jämställd arbetsmarknad. Projektet har bland annat arbetat med att medvetandegöra medarbetarna samt att fokusera på hur de kan göra skillnad i mötet med arbetssökande och arbetsgivare. Ung framtid vill uppmana ungdomarna till normbrytande val och få arbetsgivare att reflektera över sina rekryteringar.

Projektets målgrupp är unga kvinnor och män mellan 16 och 24 år som med stöd av projektets insatser lättare kan etablera sig på arbetsmarknaden. Under våren 2016 gav Arbetsförmedlingen ett uppdrag till företaget Transformator Design att genomföra observationer och kvalitativa intervjuer med deltagare och medarbetare i Ung Framtid, i syfte att dels ta fram en nulägesbild och dels ge förslag på lösningar och utvecklingsområden för att ytterligare möta deltagarnas behov. I det arbetet var jämställdhetsaspekten en viktig faktor.

I juni 2016 beslutade projektets styrgrupp att även nyanlända ungdomar med en etableringsplan ska kunna anvisas till Ung Framtid. Transformator Design fick i uppdrag att även intervjua nyanlända deltagare och ge förslag på utvecklingsområden där projektet skulle kunna möta nyanlända ungdomars behov bättre.

Beslutet att inkludera nyanlända ungdomar med etableringsplan i Ung Framtid skulle precis implementeras i september 2016 när intervjuerna för denna studie gjordes. Vi har besökt Ung Framtid på det lokala arbetsförmedlingskontoret i Strömsund, där deltagare från etableringen redan skrivits in i projektet.

UNG FRAMTID I STRÖMSUND

BAKGRUND

Strömsunds kommun har cirka tolv tusen invånare. Ungefär var tionde invånare är mellan 16 och 24 år. Andelen UVAS i den åldersgruppen var år 2014 cirka 8 procent bland inrikes födda och ungefär 14 procent bland utrikesfödda ungdomar.

Ung Framtid är organiserat efter Arbetsförmedlingens marknadsområden¹¹. Kontoret i Strömsund ingår i delprojektet Jämtland, Gävleborg och Västernorrland där Olle Nordberg och Mikael Öhrner är projektledare.

Elisabet Andersson är handläggare på Ung Framtid i Strömsund och har startat ett samarbete med sina kollegor inom etableringsuppdraget för att identifiera nyanlända ungdomar som är motiverade och kan ha nytta av att delta i projektet. De som erbjuds att delta i Ung Framtid är exempelvis ungdomar som är redo för praktik och behöver hjälp att hitta en plats eller ungdomar som behöver träffa en handläggare oftare än vad som är möjligt inom etableringsprogrammet. Det kan också vara ungdomar som behöver aktiviteter som är tydligt riktade till deras åldersgrupp. En handfull av deltagarna i Ung Framtid i Strömsund är nyanlända ungdomar med en etableringsplan.

VERKSAMHET, ARBETSSÄTT OCH METODER

Ungdomarna deltar i Ung Framtid i cirka sex månader. Arbetsförmedlingskontoren i marknadsområdet har kommit överens om ett basutbud av aktiviteter som ska erbjudas till alla deltagare. Nyanlända ungdomar ska dessutom erbjudas SFI. Exempel på aktiviteter är CV-information, arbetsmarknadskunskap, individuella samtal, studiebesök och intervjuteknik. Elisabet upplever att många nyanlända deltagare redan har skrivit CV i andra kommunala arbetsmarknadsprojekt, men att de ibland fått så mycket hjälp att de själva inte förstår allt som står där. Det gör att CV:n kan behöva skrivas om med ungdomens egna ord.

Flera av aktiviteterna i Ung Framtid måste anpassas till de nyanlända deltagarnas språknivå och kunskapsbehov. Ett exempel på hur innehållet kan anpassas är att nyanlända får mer information om sina rättigheter och skyldigheter i arbetslivet. Olle berättar också att det finns en ambition att erbjuda kortare branschriktade utbildningar exempelvis inom serviceyrken.

"Man får tänka om. ... Man kan inte köra rakt av med presentationsövningar och intervjuträning. Man får göra en variant utifrån vad de klarar. Sedan försöker jag ge dem samma information ändå och tips på hur de kan göra själva."

(handläggare)

¹¹ Arbetsförmedlingens geografiska indelning, ungefär som regioner

Eftersom det är vanligare att nyanlända deltagare saknar en väl fungerande bredbandsuppkoppling eller dator i hemmet jämfört med svenska deltagare i Ung Framtid, så kan de behöva extra hjälp till exempel med att lämna aktivitetsrapporter. De kan inte heller delta i webbutbildningar eller använda Arbetsförmedlingens platsbank från hemmet, vilket gör att de behöver tillbringa mer tid på Arbetsförmedlingen och låna de datorer som finns där.

Elisabet och de handläggare hon samarbetar med inom etableringsuppdraget försöker motivera ungdomarna att utbilda sig för att förbättra chanserna att få jobb senare. De upplever dock att många nyanlända deltagare blir avskräckta av tiden det skulle ta att skaffa en gymnasie- och högskoleexamen och att de därför söker kortare utbildningsvägar eller enklare arbeten. Ungdomar som kommer från familjer där man inte har en tradition av att studera uppfattas också ha svårt att se sig själva på gymnasiet eller högskolan.

Praktik är ett viktigt inslag för att föra ungdomarna närmare arbetsmarknaden. Ofta handlar det om praktikplatser med enklare arbetsuppgifter som städning eller vaktmästeri, där ungdomen kan tänkas få jobb efteråt även om hen inte talar så mycket svenska. Den som snarare vill öva på språket kan söka praktik exempelvis i en affär där ungdomen möter kunder. Handläggarna upplever att det är svårare att hitta praktik till en person med annan hudfärg än vit, annat modersmål än svenska och ett utländskt klingande namn. Därför är det viktigt att de arbetsgivare som erbjuder praktik till nyanlända får en positiv erfarenhet.

Den privata sektorn upplevs vara mer öppen för att ta in nyanlända praktikanter än den offentliga sektorn och när ungdomarna väl kommer ut på praktik får de oftast goda vitsord. Trots detta är det inte så vanligt att praktikplatserna leder till anställning. De generösa anställningsstöden upplevs inte räcka som incitament för arbetsgivarna.

Flera av de nyanlända deltagarna i Ung Framtid i Strömsund upplevs ha svårt att svara på handläggarens frågor om vad de har för intressen och vad som skulle vara deras drömjobb. De verkar främst söka en försörjning och inte ett jobb som ska bidra till deras självförverkligande. Elisabeth ägnar mycket tid och kraft åt att guida ungdomarna till ett yrkesval.

Ett av målen i Ung Framtid är att tjejer och killar ska välja yrke baserat på intresse och inte begränsas av könsstereotyper. Elisabet är därför noga med hur hon talar om olika yrken och utbildningar och vilka exempel hon ger i samtalen med ungdomarna. Hon försöker även att, på ett respektfullt vis, ifrågasätta de stereotypa uppfattningar som hon stöter på och visa vilken nytta ungdomarna kan ha av att se på en fråga ur flera perspektiv.

Ungdomarna får mycket information om det jämställda svenska samhället och tjejerna upplevs ha en dröm om ett jämställt förhållande som de kanske inte vet hur de ska realisera.

SAMVERKAN

Elisabet upplever att projektet har ett bra samarbete med socialtjänst, skola, studie- och yrkesvägledare och SFI för att hitta individanpassade lösningar för de nyanlända ungdomarna, exempelvis när det gäller om ungdomarna kan få studielån, försörjningsstöd eller utvecklingsersättning. Det är korta vägar och lätt att hitta rätt person att tala med. Olle berättar att andra kontor i regionen även samarbetar med lokala folkhögskolor för att hitta lämpliga studievägar.

Elisabet har ett visst samarbete med projektet UVAS i Östersund. Ungdomar som bedöms behöva mer stöd än vad Ung Framtid kan erbjuda för att bli matchningsbara kan delta i UVAS-projektet i stället.

Ung Framtid har också en del kontakter med projektet HAM-SAM som ska utveckla en integrationsprocess, stärkt med ett hälsoperspektiv, för att underlätta nyanländas etablering. Exempelvis kan ungdomar först delta i HAM-SAM för att få hälso- och samhällsinformation och sedan skrivas in i Ung Framtid för att få hjälp med att söka jobb.

GODA RÅD TILL ANDRA PROJEKT

Det är viktigt att kunna ge varje ungdom den tid och vägledning som behövs. Elisabeth lyfter fram att den extra tid som handläggare i Ung Framtid kan lägga på täta kontakter och uppföljningar med deltagarna är en viktig framgångsfaktor för projektet.

Gruppaktiviteter upplevs vara ett bra format för att ge information till nyanlända ungdomar. Ungdomarna i gruppen kan hjälpa och stötta varandra och de får ett större kontaktnät. Elisabet upplever att det är bra att blanda svenska och nyanlända ungdomar ibland, men att det måste vara i rätt sammanhang och med nyanlända som kan språket någorlunda bra. Därför organiserar hon oftast särskilda informationsmöten för de nyanlända deltagarna. Dessa möten ser annorlunda ut än de hon håller med svenska ungdomar.

”Det kräver mer ansträngning för att göra sig förstådd och nå fram till nyanlända som inte kan språket. Man måste tänka nytt och utanför boxen. Använda både händer och fötter och hela kroppen. Jag kan också behöva upprepa informationen flera gånger.” (handläggare)

Då det är svårt att hitta praktikplatser till nyanlända deltagare försöker Elisabet ha en rak kommunikation med arbetsgivarna för att ta reda på vilka hinder de ser för att ta in en praktikant. Det är också bra att tydliggöra vad som verkligen är praktiska hinder som måste överkommas och vad som är förutfattade meningar. När praktiken är igång är det viktigt att löpande följa upp hur praktiken fungerar med både arbetsgivare och praktikant och att snabbt lösa problem. Det skapar ett gott rykte som gör det lättare att hitta nya praktikplatser.

ELEKRONISKA KÄLLOR

www.andrasprak.su.se

www.educateit.se

www.esf.se

www.isd.su.se

www.sisuidrottsutbildarna.se

www.sverigesradio.se

Att arbeta med unga nyanlända

temaunga.se

TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET